

WESP JEUGDZORG
Componistenlaan 79-81
2215 SP VOORHOUT
T 0252-372053
F 0252-371152
E jeugdzorg@wespweb.nl
5012a/deelrapport II

Augustus 2003

‘Eigen Kracht volgens plan?’

onderzoek naar de plannen en follow-up
van Eigen-kracht conferenties
(deelrapport 2)

Colofon

- Titel:** Eigen Kracht volgens plan?
Onderzoek naar de plannen en follow-up van Eigen-kracht conferenties (deelrapport 2)
- Auteur:** Fiet van Beek, projectleider van bureau WESP
- Opdrachtgever:** OKS/WESP i.s.m. Eigen Kracht *Centrale*
- Financier:** Stichting Kinderpostzegels Nederland, Leiden
- Met dank aan:** Cees Elzinga, Machteld Guijt, Alinda Hegger, Hannie van der Horst, Lineke Joanknecht, Jorien Meerdink, Rob van Pagée en de 29 Eigen-kracht coördinatoren die in 2001/2002 de eerste Eigen-kracht conferenties in Nederland hebben georganiseerd.
- ISBN:** 90-76027-30-7

Dit rapport is een onderdeel van een reeks van vier onderzoeken naar Eigen-kracht conferenties in Nederland.

deelrapport 1: Eigen-kracht conferenties. De eerste ervaringen in Nederland.

deelrapport 2: Eigen Kracht volgens plan? Onderzoek naar de plannen en de follow-up van Eigen-kracht conferenties.

deelrapport 3: Het gaat toch over mijn toekomst? Onderzoek naar de mening van kinderen en jongeren over de Eigen-kracht conferenties

deelrapport 4: Is dit de toekomst van de jeugdzorg? Onderzoek naar de tevredenheid van de (volwassen) deelnemers aan Eigen-kracht conferenties.

Voorhout, augustus 2003

©2003 WESP BV

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van WESP BV.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en art. 17 Auteurswet 1912, dient men de krachtens art. 17 lid 2 Auteurswet 1912 verschuldigde vergoeding vooraf met WESP BV overeen te komen en te voldoen. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze rapportage in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot WESP BV te wenden.

No part of this report may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from WESP BV.

Dit rapport en de andere uit deze reeks zijn te verkrijgen bij:

Bureau WESP
Componistenlaan 79-81
2215 SP VOORHOUT
E: jeugdzorg@wespweb.nl
F: 0252 - 37 11 52
T: 0252 - 37 20 53

Eigen Kracht *Centrale*
Componistenlaan 55a
2215 SN Voorhout
E: kantoor1@planet.nl
F: 0252 - 22 52 29
T: 0252 - 21 91 11

Inhoudsopgave

1 Opzet van het onderzoek	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Doel	7
1.3 Onderzoeksvragen	7
1.3.1 Onderzoeksvragen plannen	8
1.3.2 Onderzoeksvragen uitvoering plannen	8
1.4 Methode van onderzoek	8
1.4.1 Methode van onderzoek van de plannen	8
1.4.2 Methode van onderzoek follow-up	11
1.5 Verloop van onderzoek	11
1.6 Terminologie	12
2 Eigen-kracht conferenties	15
3 De plannen	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Achtergrondkenmerken	19
3.2.1 Aantal plannen en non-respons	19
3.2.2 Aantal, leeftijd, geslacht en etniciteit van de kinderen	20
3.2.3 Aantal familieleden en leden van sociaal netwerk	20
3.2.4 Zorgen en vragen	21
3.2.5 Verwijzers	21
3.2.6 Regio	22
3.3 Inhoud van de plannen	22
3.3.1 Opvoeding	23
3.3.2 Sociaal Netwerk	25
3.3.3 Wonen	27
3.3.4 Onderwijs	29
3.3.5 Vrije tijdsbesteding	31
3.3.6 Gezondheid	33
3.3.7 Financiën	35
3.3.8 Werk	36
3.3.9 Justitie	37
3.3.10 Diversen	38
3.4 Verandering verblijfplaats	41
3.5 Evaluatie	42
3.6 Noodplan	42
4 Follow-up na drie maanden	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Achtergrondkenmerken	43
4.3 Mate van uitvoering van de plannen	43

4.3.1 Opvoeding	44
4.3.2 Sociaal Netwerk	45
4.3.3 Wonen	47
4.3.4 Onderwijs	48
4.3.5 Vrije tijdsbesteding	49
4.3.6 Gezondheid	50
4.3.7 Financiën	51
4.3.8 Werk	51
4.3.9 Justitie	52
4.3.10 Diversen	52
4.4 Evaluatie	53
5 Conclusies en aanbevelingen	55
5.1 Conclusies	55
5.1.1 Inleiding	55
5.1.2 Conclusies over de plannen	55
5.1.3 Conclusies over de uitvoering van de plannen	57
5.2 Aanbevelingen	59
Bijlagen:	
bijlage 1: formulier Eigen-kracht conferentie ‘plannen, beslissingen en aanbevelingen	61
bijlage 2: formulier follow-up van de registratie Eigen Kracht na 3 maanden	63
bijlage 3: plan van de familie X	68
bijlage 4: plan van de familie Y	75
bijlage 5: plan van de familie Z	76
bijlage 6: totaaloverzicht uitvoerders van de afspraken in de plannen	79
bijlage 7: totaaloverzicht mate van uitvoering van de plannen	80
bijlage 8: totaaloverzicht redenen niet uitvoeren afspraken	81
bijlage 9: totaaloverzicht redenen deels uitvoeren afspraken	82
Literatuurlijst	83

1 Opzet van het onderzoek

1.1 Inleiding

Sinds begin 2001 worden er in Nederland op beperkte schaal Eigen-kracht conferenties gehouden. Eigen-kracht is een besluitvormingsmodel, waarin families zelf beslissen over wat zij nodig hebben aan hulp en steun om problemen van kinderen in hun familie te kunnen oplossen (zie ook hoofdstuk 2). In dit proces wordt meestal nauw samengewerkt met een verwijzende instelling, echter het is niet de professional maar de familie die een plan bedenkt. Bij de uitvoering van dit plan worden zowel hulpbronnen van binnen als buiten de familie benut.

Eigen Kracht is een Nederlandse naam voor 'family group conferencing'¹. Het model is nieuw voor Nederland, maar uitgetoetst en met succes ingevoerd in landen als Nieuw Zeeland, Australië, VS, Groot Brittannië en Zweden. Inpassing van dit model in Nederland vergt een cultuuromslag in de jeugdzorg (projectvoorstel Eigen-kracht conferentie, 2000).

Er is nog weinig onderzoek naar Eigen-kracht conferenties gedaan. Door het verwerken van de registratiegegevens van de Eigen-kracht conferenties 2001 (van Beek, 2002), zijn de eerste prangende vragen over de gang van zaken tijdens de conferenties beantwoord. Over de inhoud van de door familie en netwerk gemaakte plannen en de uitvoering daarvan op korte termijn is nog niets bekend. Wat vragen families? Wat hebben zij nodig en van wie? In hoeverre worden de plannen uitgevoerd? Voor de implementatie van het Eigen-kracht model is het van belang hierover meer te weten te komen.

1.2 Doel

Het doel van het onderzoek is na te gaan welke inhoud de plannen hebben die tijdens Eigen-kracht conferenties gemaakt worden door familie en netwerk en in welke mate deze plannen worden uitgevoerd.

1.3 Onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek valt uiteen in twee delen: de inhoud van de plannen en de mate waarin deze worden uitgevoerd.

¹Niet te verwarren met 'familienetwerkberaad' zoals beschreven door Portengen, 2002.

1.3.1 Onderzoeksvragen plannen

De onderzoeksvragen over de plannen zijn:

- wat is de inhoud van de plannen?
- welke behoefte aan steun, zorg en hulp formuleert de familie?
- welke hulpbronnen brengt de familie zelf in?
- welke diensten zijn volgens de familie nodig van de jeugdzorg?
- welke diensten zijn volgens de familie nodig van andere sectoren, zoals onderwijs en huisvesting?
- welke sectoren zijn dit?
- wat is de duur van de gevraagde diensten? Korte termijn? Permanent?
- in hoeverre worden familieleden zelf actief ingeschakeld bij de uitvoering van de plannen?
- voor welke zaken wenst men professionele hulp? Voor welke zaken hulp uit de familie?
- voor welke personen is de gevraagde hulp? Kinderen, ouders, beiden, anderen?
- in hoeverre wordt in de plannen rekening gehouden met wijzigende omstandigheden?
- hoe concreet zijn de plannen?
- wordt in de plannen een evaluatie-moment opgenomen? Zo ja, wie worden daar dan bij betrokken?

1.3.2 Onderzoeksvragen uitvoering van plannen

De onderzoeksvragen over de uitvoering van de plannen zijn:

- in hoeverre worden de afspraken in de plannen uitgevoerd?
- in hoeverre voert de familie de gemaakte afspraken uit?
- in hoeverre voeren professionals (verwijzers) de gemaakte afspraken uit?
- wat zijn belemmerende factoren in de uitvoering?
- wat zijn helpende factoren in de uitvoering?
- in hoeverre speelt samenwerking met niet-jeugdzorg instellingen hierbij een rol?
- wat doen families als de omstandigheden zich wijzigen?
- wat doen professionals (verwijzers) als de omstandigheden zich wijzigen?
- worden de evaluatie-afspraken uitgevoerd?
- welke afspraken worden meestal wel uitgevoerd? Door wie?
- welke afspraken worden meestal niet uitgevoerd? Door wie?

1.4 Methode van onderzoek

1.4.1 Methode van onderzoek van de plannen

Het onderzoek naar de plannen heeft plaatsgevonden door analyse van schriftelijke

bronnen. Deze schriftelijke bronnen zijn de door de familie en netwerk gemaakte plannen. Tijdens de Eigen-kracht conferentie maken familie en leden van het netwerk een plan, waarin afspraken, beslissingen en aanbevelingen staan. Het plan wordt door de familie zelf verwoord en schriftelijk vastgelegd. Bij sommige families is hiervoor een door de Eigen-kracht *Centrale* ontwikkelde leidraad gebruikt (zie bijlage 1).

Aangezien dit het eerste Nederlandse onderzoek naar plannen van Eigen-kracht conferenties is, werd niet voor een hypothese toetsend model gekozen. Ook is er niet voor gekozen om bestaande modellen te benutten waarmee hulpverleningsplannen geanalyseerd kunnen worden. Het bronnenmateriaal week daarvoor teveel af van een standaard hulpverleningsplan.

Het analyse-kader is op een verkennende wijze tot stand gekomen. Er heeft een explorerende analyse plaatsgevonden, waarbij op basis van onderzoek naar trends een aantal veelvoorkomende inhoudelijke categorieën zijn bepaald. Deze categorieën (leefgebieden) zijn op een eenduidige manier benoemd zodat ze vergelijkbaar zijn. Vervolgens zijn de onderdelen van de plannen gescoord, ingevoerd in Quatro Pro en zijn er rechte tellingen gedaan.

Als hulp bij het bepalen van de categorieën en om enigszins aan te sluiten bij gangbare indelingen is een literatuuriëntatie gedaan. Vanwege het feit dat de naar Eigen Kracht verwezen gezinnen over het algemeen al geruime tijd gebruik maken van hulpverlening (van Beek, 2002), circa 65 % van de verwijzingen uit de jeugdbescherming komt (van Beek, 2003) en een eerste analyse laat zien dat de inhoud van de plannen deels jeugdzorg overschrijdend is, is literatuur bestudeerd die zich met meerdere levensterreinen bezighoudt. Problemen spelen zich vaak af op veel en verschillende levensterreinen en zijn onderling verweven. Dogan, van Dijke en Terpstra (2000), die geschreven hebben over 'moeilijk bereikbare' jongeren en gezinnen, kiezen voor een indeling in vier categorieën: sociaal-economische problemen, problemen binnen het gezin, problemen op het vlak van de sociale omgeving en problemen op het vlak van de hulpverlening. Deze indeling bleek te weinig fijnmazig voor de onderzochte plannen. Noom en de Winter (1999) gaan uit van de positie van jongeren en komen op negen te onderscheiden leefgebieden: wonen, lichamelijke gezondheid, geestelijke gezondheid, contact familie, contact vrienden, opleiding, werk, inkomen, contact politie en justitie. Bij hen ontbreekt het opvoedersperspectief, dat wel veel voorkomt in de plannen van de Eigen-kracht conferenties. Hetzelfde is het geval bij de indeling van het landelijk Steunpunt Randgroepjongeren, dat beschreven staat in een VNG rapport (1986) over de voor randgroepjongeren relevante beleidsterreinen (educatie, werkgelegenheid, hulpverlening, justitie en sport).

Op basis van de literatuuriëntatie én de gevonden trends in de plannen, is gekozen om aan te sluiten bij een indeling die in het opbouwwerk gebruikt wordt² bij het werken met multi-probleemgezinnen. Deze groepering lijkt veel op die van Noom en de Winter. Er worden negen leefgebieden onderscheiden: *opvoeding, wonen, onderwijs, werken, vrije tijdsbesteding, financiën, gezondheid, sociaal netwerk, justitie*. Voor dit onderzoek zijn deze categorieën aangevuld met een tiende categorie: *'diversen'*.

Om te kunnen bepalen in welke categorie een beslissing of afspraak gescoord diende te worden, is de formulering van de afspraak van de familie sec als uitgangspunt genomen. Als de formulering niet geheel duidelijk was, hebben de onderzoekers de context van het plan bij de interpretatie betrokken.

Bijvoorbeeld:

In een plan staat 'Met ingang van zaterdag gaat kind A bij oom en tante wonen'. Deze beslissing is ondergebracht in de categorie *'wonen'*.

In hetzelfde plan staat: 'Oom en tante krijgen steun bij de opvoeding van de pleegzorg'. Deze afspraak is ondergebracht in de categorie *'opvoeding'*.

Een ander besluit uit het plan: 'De verwijzer regelt dat oom en tante pleegzorgvergoeding krijgen'. Deze afspraak is ondergebracht in de categorie *'financiën'*.

In een ander plan staat 'de verwijzer maakt de pleegzorgplaatsing officieel'. Dit besluit is alleen in de categorie *'wonen'* ondergebracht. Hoewel het de onderzoekers bekend is dat er bij het formaliseren van een pleegzorgplaatsing financiële (pleegvergoeding) en opvoedkundige (begeleiding pleegzorgwerker) aspecten een rol spelen, zijn deze niet als zodanig gescoord. Uit de context van het plan blijkt namelijk dat het er de familie om gaat dat de woonplek van het kind een officiële status krijgt. Alleen als in het plan van de familie de pleegvergoeding en begeleiding expliciet genoemd staat, zijn deze aspecten in de categorieën opvoeding en financiën gescoord.

Na het onderbrengen van de afspraken in de tien categorieën bleek dat sommige categorieën dermate veel items bevatten dat een nadere verdeling in subcategorieën wenselijk was. De subcategorieën zijn bepaald op basis van de inhoud van de afspraken; er is naar trends gezocht en deze zijn geclusterd in subcategorieën.

Per categorie is beschreven voor wie de afspraak bedoeld is, wie de afspraak uitvoert, of de afspraak voor permanent of tijdelijk is en wanneer de afspraak ingaat. Als een afspraak over meerdere kinderen gaat, is het aantal kinderen het uitgangspunt voor het aantal afspraken dat gescoord is.

² Deze indeling in leefgebieden staat ondermeer beschreven in een notitie van wijknetwerken in Zwolle (1998). De oorspronkelijke bron van deze indeling staat hierin niet vermeld. Pogingen om deze bron op een andere manier te achterhalen hebben niet tot succes geleid.

Bijvoorbeeld: 'de buurvrouw brengt kind A en kind B op woensdag naar hun club' is gescoord als twee afspraken onder de categorie 'vrije tijdsbesteding'.

Bij het aantal mensen dat de afspraken uitvoert, zijn alle mensen geteld die in actie moeten komen om de afspraak uit te voeren. In bovenstaand voorbeeld is dat de buurvrouw (netwerk). Was de afspraak geweest dat kind A en B van de buurvrouw leren om zelf naar de club fietsen, dan waren de kinderen en de buurvrouw als uitvoerders geteld.

1.4.2 Methode van onderzoek follow-up

Het onderzoek naar uitvoering van de plannen (follow up) heeft plaatsgevonden door analyse van schriftelijke bronnen. Deze schriftelijke bronnen zijn de door de Eigenkracht coördinatoren ingevulde follow-up formulieren (zie bijlage 2). De Eigenkracht coördinatoren nemen ongeveer 3 maanden na de Eigenkracht conferentie contact op met verwijzer en familieleden om te informeren hoe het met de uitvoering van het plan gesteld is.

Het onder 1.4.1 beschreven analysekader is uitgebreid met enkele categorieën die op de follow-up betrekking hebben. Het gaat om de mate van uitvoering van het plan en de redenen volgens familie en verwijzer waarom afspraken uit het plan eventueel niet zijn uitgevoerd.

1.5 Verloop van het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode december 2002-juni 2003. De onderzochte schriftelijke bronnen waren in de periode 2001-2002 reeds door WESP verzameld. Bij aanvang van het onderzoek waren alle te onderzoeken plannen aanwezig. Dit was niet het geval bij de follow-up formulieren. Om de follow-up gegevens van de onderzochte plannen te krijgen, is contact opgenomen met de Eigenkracht regiomanagers en een aantal Eigenkracht coördinatoren. Dit heeft ertoe geleid dat een groot deel van de ontbrekende follow-up gegevens alsnog beschikbaar kwam. Uiteindelijk zijn van 42 van de 48 onderzochte plannen follow-up gegevens achterhaald.

Op basis van de literatuuroriëntatie is een eerste analysekader ontwikkeld. Dit proefkader is getest op een vijftal plannen en daarna herzien op basis van de ervaringen uit de test. Hierna zijn de plannen gescoord en ingevoerd in de computer.

Bij het analyseren van de plannen viel op hoe verschillend families en netwerken hun afspraken hebben geformuleerd. Er waren zeer uitvoerige, maar ook beknopte plannen bij. Bij de plannen uit 2001 was geen enkele standaardisatie. Het ene plan was handgeschreven, het ander geprint. Het kwam geregeld voor dat de gestelde vragen niet in het plan vermeld stonden, waardoor in de registratiegegevens nage-

gaan moest worden wat de vraagstelling was. Voor het onderzoek betekende dit veel nazoekwerk en gepuzzel. Vrijwel alle gegevens waren nog wel te achterhalen. In de loop van 2002 heeft de Eigen-kracht *Centrale* op verzoek van de Eigen-kracht coördinatoren een model ontwikkeld voor het vastleggen van het plan. Gevolg was dat in de loop van 2002 een toenemend aantal plannen op deze wijze was vastgelegd. Overigens is het een zeer globaal model-plan zonder enige inhoudelijke categorisering (zie bijlage 1).

De Eigen-kracht coördinatoren hebben hun follow-up gegevens vanaf de eerste Nederlandse Eigen-kracht conferentie ingevuld op een door WESP ontwikkeld follow-up formulier. Op dat moment was echter nog niet bekend op welke wijze de gegevens geanalyseerd zouden worden en was het analysekader nog niet ontwikkeld. Een en ander betekende dat de gegevens uit de follow-up formulieren anders gerangschikt moesten worden.

Hoe uitvoerig het follow up formulier was ingevuld, hing af van de Eigen-kracht coördinator. Er waren coördinatoren die nauwkeurig bij elke afspraak hebben aangegeven in hoeverre die is uitgevoerd. Anderen rapporteerden meer globaal en kwamen alleen terug op de belangrijkste afspraken in het plan. Hierdoor is van een deel van de afspraken niet bekend of zij al dan niet uitgevoerd zijn.

1.6 Terminologie

Met de invoering van het fenomeen 'Eigen Kracht' hebben ook nieuwe termen hun intrede gedaan. Voor een goed begrip volgt hieronder een beknopte beschrijving van deze terminologie³.

Eigen-kracht conferentie:

een werkwijze om familie de verantwoordelijkheid te laten houden voor ingrijpende beslissingen bij problemen binnen de familie. Het geeft hen de gelegenheid zelf een plan te maken met gebruikmaking van eigen mogelijkheden en ondersteuning van buiten te betrekken. Centraal in deze werkwijze staat een 'familiebijeenkomst' waarin familie en leden van het netwerk gezamenlijk een plan maken voor de toekomst. (zie ook de fasen van een Eigen-kracht conferentie)

Eigen-kracht *Centrale*:

landelijke stichting die de Eigen-kracht conferenties uitvoert en de invoering van Eigen-kracht conferenties entameert en ondersteunt. De Eigen-kracht *Centrale* verzorgt de werving, selectie en opleiding van coördinatoren en sluit contracten af met de coördinatoren voor de duur van een conferentie. Verwijzers kunnen een 'Eigen-kracht conferentie' inhuren bij de Eigen-kracht *Centrale*.

³ Bron: Handboek Eigen-kracht conferenties (2002) en de folders van de Eigen Kracht *Centrale*.

Eigen-kracht coördinator:

medewerker die in nauw overleg met de betrokken familie een Eigen-kracht conferentie organiseert en faciliteert. Een Eigen-kracht coördinator is een onafhankelijke persoon die verbonden is aan de Eigen Kracht *Centrale* en niet in dienst is bij of op de een of andere manier werkzaam is voor een beslissingsbevoegde of hulpverlenende instantie.

Eigen-kracht regio-manager:

medewerker die in dienst is van een organisatie die voor een regio Eigen Kracht helpt invoeren. Verwijzers nemen contact op met de regio-manager als zij een Eigen-kracht conferentie overwegen. De regio-manager kan hen helpen te beoordelen of een Eigen-kracht conferentie in die situatie een geschikt middel is, hoe de vraagstelling zou moeten luiden, welke hulpverleners betrokken zijn en weet hoe de financiering geregeld kan worden. De regio-manager schakelt een coördinator uit dat gebied in om de conferentie te gaan voorbereiden en zorgt voor de directe ondersteuning. De regio-manager onderhoudt contacten met de coördinatoren in die regio en stemt af met de landelijke Eigen-kracht *Centrale*.

Verwijzer:

degene die, meestal namens een hulpverleningsinstelling, de mogelijkheid van een Eigen-kracht conferentie aan de familie aanbiedt.

Familie en sociaal netwerk:

directe en verder afstaande bloedverwanten en andere voor hen belangrijke personen. Denk aan familieleden, burens en vrienden.

Fasen van een Eigen-kracht conferentie:

voorbereiding	periode voorafgaand aan de 'familiebijeenkomst'
informatie-fase	eerste deel van de 'familiebijeenkomst' waarin professionals informatie verstrekken aan familie en netwerk.
besloten tijd	tweede deel van de 'familiebijeenkomst'. Nadat de familie en de leden van het sociaal netwerk de benodigde informatie hebben verkregen, verlaten de verwijzer, andere hulpverleners en de coördinator de ruimte, waarna de familie beraadslaagt en een plan maakt.
presentatie van het plan	derde deel van de 'familiebijeenkomst'. Nadat de familie een plan heeft gemaakt, worden de coördinator en de verwijzer binnengeroepen en presenteert de familie het plan. De verwijzer accepteert het plan tenzij duidelijk is dat de veiligheid van het kind niet gewaarborgd is, dan wel dat het plan niet wettig is.

2 Eigen-kracht conferenties: de context

Voor Nederland is Eigen Kracht relatief nieuw. De invoering is begonnen in de jeugdzorg. Het bijzondere van Eigen Kracht is dat het geen hulpverleningsmethodiek is, maar uitsluitend een besluitvormingsmodel voor families om te bepalen wat voor hulp zij nog hebben. De invoering van dit model geeft niet alleen een verandering voor het gezinssysteem, maar ook het systeem van de jeugdzorg.

Volgens de landelijk werkende Eigen-kracht *Centrale* gaat het om een paradigma-verschuiving (van Pagée, 2001). Om dit onderzoek naar Eigen Kracht enigszins in de context van de ontwikkelingen te kunnen in plaatsen, wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de herkomst en consequenties

Eigen-kracht conferentie is een Nederlandse naam voor een besluitvormingsmodel dat over de grens bekend staat onder de naam 'Family Group Conferencing'. Het is afkomstig en geïnspireerd door de Nieuw Zeelandse Maori-cultuur. Het werd daar in 1989 in de wet⁴ verankerd als een recht van families om eerst in eigen kring een probleem te bespreken en samen naar oplossingen te zoeken. Het woord familie dient in dit verband overigens ruim te worden opgevat. Het gaat om familie en goede bekenden, dus om bloedverwanten en leden uit het sociaal netwerk. De begrippen stam- en buurtverwantschap geven wellicht nauwkeuriger aan om wie het gaat dan het woord 'familie' (Handboek Eigen-kracht, 2002).

Vanaf 1999 wordt in Nederland gewerkt aan de invoering van het model. Nadat een initiatiefgroep van deskundigen de basisvragen 'past het model in de huidige jeugdzorg?' en 'komt het model daarvoor op een goed moment binnen' met 'ja' beantwoord hadden, werd aan de praktische invoering begonnen⁵. De initiatiefnemers, de stichting Op Kleine Schaal en bureau WESP, werken daarin samen met een viertal pilot-instellingen in Amsterdam, Groningen, Drenthe en Gelderland⁶. De eerste Nederlandse Eigen-kracht conferenties worden in 2001 in deze regio's gehouden.

Om inzicht te krijgen in het verloop en ter ondersteuning van de implementatie van Eigen Kracht, zijn door WESP vanaf het begin van de invoering gegevens verzameld voor onderzoek. Bedoeling was om op deze manier meer zicht te krijgen op belangrijke vragen die zowel in de sector als bij de initiatiefnemers leefden: past deze

⁴Children, Young Persons and their Families Act.

⁵Dit proces is uitvoerig beschreven in het hoofdstuk dat van Lieshout schreef in het boek 'Eigen Kracht. Family Group Conference in Nederland. Van model naar invoering' (2002, redactie: van Pagée).

⁶De organisaties zijn het Sociaal Agogisch Centrum (Amsterdam), Stichting Jeugdzorg Groningen, Werkmaatschappij Ontwikkeling Jeugdzorg Drenthe en Jeugdorp de Glind (Gelderland).

manier van werken in de Nederlandse samenleving die door velen als individualistisch wordt omschreven, welke behoefte aan steun en hulp zouden families hebben als zij in staat gesteld werden zelf een plan te maken, wat zou er van de uitvoering van die plannen terechtkomen, welke gevolgen zou deze manier van werken hebben voor het aanbod van dienstverlenende instellingen, de positie van de cliënt en de verhouding professional-familie?

Aanleiding voor de oriëntatie op de mogelijkheden van Family Group Conferencing is de groeiende ontevredenheid over de resultaten van jeugdzorg (zie ook de later verschenen publicatie van Slot, 2002 en 'de zaak Roermond') en positie van de cliënt.

De verwachting was dat systematische inschakeling van familie en netwerk, zou leiden tot effectievere en meer door de direct betrokken gedragen en gemandateerde zorg. Daarnaast zouden hulpbronnen in de familie zelf meer benut kunnen worden. De eerste resultaten wijzen inderdaad in deze richting (van Beek, 2002).

Het zijn deze 'vernieuwende' aspecten die Eigen Kracht in 2002 de Simon Slootenprijs⁷ opleverden. Juist het feit dat Eigen Kracht de oplossing voor de problemen niet alleen in de handen van de hulpverleners legt, maar het netwerk rond de jongere mobiliseert in het zoeken van oplossingen bleek de jury aan te spreken. In het juryrapport (2002) staat dat de Eigen-kracht conferentie zich op de bescherming van kinderen richt door middel van maximalisering van samenwerking met alle betrokkenen in de omgeving van het kind. Juist het feit dat de direct betrokkenen oplossingen aandragen en zich daaraan committeren verhoogt de kans op een geslaagde hulpverlening.

De inhoud van het begrip Eigen Kracht hangt samen met de wens om de autonomie van ouders en familie over de zorg van hun kinderen te versterken. Het benadrukt de verantwoordelijkheid voor het oplossen van de problemen en de eigen mogelijkheden daartoe.

Dit past bij de ontwikkelingen in de sector jeugdzorg waarin in toenemende mate aandacht is voor de verbetering van de positie van de cliënt en zo langzamerhand iedereen vertrouwd is met begrippen als 'empowerment' en 'vraaggestuurd' of 'vraaggericht werken'. Het idee is dat er niet voor cliënten moet worden gedacht, maar met hen moet worden samengewerkt.

Portengen (2002) merkt op dat empowerment bij veel hulpverleners en organisaties hoog in het vaandel staat, maar dat het de vraag is hoe het begrip in de praktijk wordt vormgegeven. Hetzelfde geldt voor vraaggericht werken, dat steeds meer een containerbegrip dreigt te worden.

Volgens Baartman (2002) moet de cliënt niet alleen zijn eigen situatie weer meester worden, maar om te beginnen de eigenaar te zijn van zijn eigen probleem, in plaats

⁷De Simon Slootenprijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan een vernieuwend initiatief in de jeugdbescherming. Het is een initiatief van de Vedivo en de Raad voor de Kinderbescherming.

van dat hem dat ontfutseld wordt en geherformuleerd wordt aangereikt (of aangepraat). Hij stelt dat het de professionals zijn die de dienst uitmaken, terwijl ouders hulpverleners vragen hen van dienst te zijn. Hulpverleners stellen de diagnose en zij bepalen wat de gewenste hulp is.

Volgens Portengen (2002) wil 'empowerment' zeggen dat mensen maximale zeggenschap hebben over hun eigen leven. Deze definitie sluit aan bij wensen van ouders en jongeren zelf. Uit onderzoek naar wat vraaggericht werken in de jeugdzorg volgens de cliënt inhoudt, blijken macht, informatie en samenhang de kernbegrippen te zijn (van Beek, 2002a). Ouders en jongeren willen door deskundigen geïnformeerd worden om vervolgens zelf te kunnen kiezen van wie zij welke hulp willen hebben. Zij kiezen voor samenhang; hulp voor meerdere leefgebieden en niet geïsoleerd van de mensen met wie zij samenleven.

Dit raakt aan de eerder genoemde paradigma-verschuiving. Cliënten worden niet meer gezien als mensen die hulp nodig hebben, maar als burgers die mogelijk diensten nodig hebben die hulpverleningsorganisaties kunnen bieden. Van Pagée (2001) merkt op dat in de traditie van vraaggericht werken, het accent sterk ligt op de toerusting van hulpverleners opdat zij zo goed mogelijk kunnen helpen bij het formuleren van de vraag. Die toerusting lost echter niet de ongelijke positie tussen cliënt en hulpverlener op. In de Eigen-kracht conferentie worden alle bronnen rond een gezinssysteem bij elkaar gebracht door een onafhankelijk coördinator. De aanwezigen bespreken in besloten kring, zonder verwijzer, hulpverlener en coördinator, wat er aan de hand is en welk plan passend is met gebruikmaking van hun eigen bronnen. Voordeel hiervan is dat het niet van de vraaggerichte capaciteiten van de casemanager en hulpverlener afhangt om de familie de verantwoordelijkheid voor hun eigen problemen en oplossingen te laten houden. Op basis van het door de familie geformuleerde plan kan de hulpverlener de gevraagde diensten leveren. De hulpverlening krijgt zo meer het karakter van dienstverlening.

Deze manier van werken kan verstrekkende gevolgen hebben. Het plaatst de familie in de rol van opdrachtgever. De vraag of dat wel past in huidige jeugdzorg doemt dan ook meteen op. Centraal in deze discussie staat de indicatiestelling. Kan het plan van de familie als indicatiestelling beschouwd worden of dient het indicatiebesluit tot stand te komen op een door professionals gedomineerde wijze? Hoe kan bewerkstelligd worden dat families het hulpaanbod krijgen waar zij om vragen? Dient dit recht wettelijk verankerd te worden of biedt de nieuwe wet op jeugdzorg voldoende ruimte? Interessant in dit verband is de discussie die in het Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg op gang is gekomen (Joanknecht 2003; Kok, 2002a/b; Mehlkopf 2002; van Yperen 2002).

Dat de gevolgen ingrijpend kunnen zijn voor het aanbod van organisaties, blijkt uit de ervaringen in Nieuw Zeeland. Doolan (in: van Pagée, 2003) beschrijft hoe opmerkelijke veranderingen zijn opgetreden doordat Family Group Conferencing (FGC) in Nieuw Zeeland wettelijk verankerd werd. Families krijgen eerst de kans om in een familiebijeenkomst een plan te maken om de problemen op te lossen. Alleen wanneer dat plan door de overheid als onvoldoende wordt beschouwd, kan overheidsin-

grijpen volgen. Meer dan 85 % van de FGC's leidde tot een uitkomst die door de wettelijke autoriteiten werd onderschreven, het aantal kinderen onder overheidszorg is met 60 % afgenomen, het aantal rechterlijke maatregelen verminderde eveneens aanzienlijk.

Doolan concludeert dat de introductie van FGC's in de jeugdzorg zonder wettelijk kader uitzonderlijk moeilijk is. De kans bestaat dat er geen wezenlijke veranderingen zullen ontstaan. Ook Nixon (in: van Pagée, 2003) wijst hierop. In zijn werkgebied in Groot-Brittannië hebben FGC's geen wettelijke verankering. Hij noemt het paradoxaal dat hulpverleners FGC's zo snel kunnen reduceren tot een 'techniekje' of een 'truc' om toe te passen op families in plaats van de belangrijke waarden en uitgangspunten ervan consequent door te rekenen in de dagelijkse praktijk van de hulpverlening zowel wat betreft het direct uitvoerende werk als in de instelling zelf.

De Eigen Kracht Centrale is van mening dat wettelijke verankering ook in Nederland de burger het meest de kans biedt om die hulp te krijgen die hij en de zijnen noodzakelijk achten. Zij zet haar visie uiteen in de notitie 'Met recht vraaggestuurd' (2003) die naar de Tweede kamer is gestuurd. In de nieuwe wet op de jeugdzorg krijgt de cliënt op verschillende manieren een sterkere positie dan voorheen. De overheid biedt hulpvragers ondermeer een recht op jeugdzorg: zij kunnen dat afdwingen. Volgens de Centrale is daarmee nog allerm minst zeker of burgers ook krijgen wat ze verlangen. Wat bijvoorbeeld als burgers diensten nodig hebben van niet-jeugdzorg organisaties?

Tot slot een citaat uit de eerder genoemde notitie: 'De nieuwe wet op de jeugdzorg stuurt aan op vormen van hulpverlening die als schakels aan elkaar verbonden zijn. Maar wie kiest de schakels? Wie rijgt de ketting? Voor een werkelijk vraaggestuurd stelsel van zorg is het nodig dat cliënten met hun familie en sociaal netwerk eerst zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen voor het eigen probleem en de mogelijke oplossing daarvan.'

3 De plannen

3.1 Inleiding

In een Eigen-kracht conferentie maken familie en netwerk een plan om de situatie rond een kind waar zorgen over zijn te verbeteren. De verwijzer heeft een aantal zorgen (vragen) geformuleerd waarover de familie zich buigt. De afspraken die familie en netwerk hierover maken worden vastgelegd in een plan. Het plan bevat de beslissingen die de familie neemt en de afspraken die zij daarover maken.

De onderzochte plannen zijn het resultaat van de beraadslagingen van familie en netwerk in de besloten tijd. Het streven van Eigen Kracht om de familie zoveel mogelijk eigenaar te laten zijn van het proces en het resultaat van de Eigen-kracht conferentie wordt weerspiegeld in de plannen. Er is geen eenvormigheid, zoals bij professionele hulpverlenings- en behandelplannen. De plannen van de familie zijn zowel qua vorm als qua inhoud zeer divers. De lengte van de plannen varieert sterk, evenals de gebruikte taal.

Om een indruk te geven van hoe een plan van een familie er uit kan zien, zijn drie voorbeelden van plannen opgenomen (zie bijlage 3, 4 en 5). Het zijn een lang (bijlage 3), een middelgroot (bijlage 5) en een kort plan (bijlage 4). De in de bijlagen opgenomen plannen zijn geanonimiseerd vanwege de privacy, maar bevatten verder de letterlijke tekst zoals de familie die heeft geformuleerd.

De in dit hoofdstuk gebruikte categorisering in leefgebieden is door de onderzoekers bedacht. In de plannen staan de wensen en afspraken niet per categorie bij elkaar. Verreweg de meeste gezinnen hebben hun afspraken geclusterd rond de te beantwoorden vraag of het te nemen besluit.

De in dit onderzoek gehanteerde categorieën (leefgebieden) zijn: *opvoeding, wonen, onderwijs, werken, vrije tijdsbesteding, financiën, gezondheid, sociaal netwerk, justitie en diversen*.

3.2 Achtergrondkenmerken

3.2.1 Aantal plannen en non-respons

In 2001 en 2002 zijn er in totaal 50 Eigen-kracht conferenties geweest waarbij familie en netwerk bijeen is gekomen. Van deze bijeenkomsten zijn er 48 afgerond met een plan (van Beek, 2003). Deze 48 plannen zijn in het kader van dit onderzoek allemaal geanalyseerd. De non-respons is dus 0 %. De uitkomsten geven derhalve een representatief beeld van de door families gemaakte plannen tijdens Eigen-kracht bijeenkomsten.

Alle onderzochte plannen werden overigens als veilig voor het kind beoordeeld door de verwijzers en als zodanig door hen geaccepteerd als uitgangspunt voor de hulpverlening. Daarbij uiteraard de twee zaken uitgezonderd waarin er de familie zelf als 'verwijzer' optrad.

3.2.2 Aantal, leeftijd, geslacht en etniciteit van de kinderen

De 48 Eigen-kracht conferenties zijn gehouden omdat er zorgen waren om 88 kinderen, dat is gemiddeld 1,8 kinderen per Eigen-kracht conferentie.

Leeftijd

leeftijd	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
aantal	2	2	3	3	5	5	4	3	3	7	6	9	8	10	7	6	2	4	0	1

0-4 jaar	15	(17 %)
5-12 jaar	44	(50 %)
13-18 jaar	28	(32 %)
ouder dan 18	<u>01</u>	<u>(1 %)</u>
<i>Totaal</i>	88	(100 %)

Geslacht

Het gaat om 46 meisjes en 41 jongens. Van 1 kind is het geslacht niet op het registratieformulier vermeld.

Etniciteit van de kinderen

	Aantal
beide ouders Nederlands	35
een of beide ouders niet in Nederland geboren	52
onbekend	1
<i>Totaal</i>	88

Meest voorkomende niet-Nederlandse achtergrond is respectievelijk Surinaams, Antilliaans en Marokkaans.

3.2.3 Aantal familieleden en leden van sociaal netwerk

In de besloten tijd van een Eigen-kracht conferentie zijn geen professionals aanwezig. In totaal hebben 562 familieleden en 104 leden van het sociaal netwerk aan het maken van de plannen meegewerkt. Dat is gemiddeld 11,7 familieleden en 2,1 leden sociaal netwerk per gemaakt plan.

3.2.4 Zorgen en vragen

Verwijzers formuleren hun zorgen over de situatie van de kinderen. Zij benoemen concreet de zorgpunten. De open vragen die zij over deze zorgen formuleren, worden tijdens de Eigen-kracht conferentie voorgelegd aan de deelnemers uit de familie en het netwerk. Vaak gaat het om meer dan één vraag per Eigen-kracht conferentie. Op basis van deze vragen maakt de familie een plan. Als de verwijzer het plan al dan niet accepteert, is een van zijn of haar criteria of het plan een antwoord op de gestelde vraag is. Daarnaast bekijkt de verwijzer of het plan veilig is en wettelijk is toegestaan. De onderzochte plannen zijn alle door de verwijzer geaccepteerd.

De verwijzers van de onderzochte plannen hebben in totaal 95 vragen aan de families voorgelegd. Dat is 2 vragen per situatie.

In de plannen van de 48 conferenties die onderzocht zijn, gaan de vragen over:

Opvoeding	33
onderwijs	06
woonplek: waar moet het kind wonen?	29
hoe de jongere te begeleiden naar zelfstandigheid	01
gedrag van het kind	02
omgangsregeling	13
medische kwesties	02
diversen	<u>09</u>
<i>Totaal</i>	<i>95</i>

De meeste vragen gaan over waar het kind moet wonen en de opvoeding. De andere vragen worden meestal gesteld in combinatie met een woon- of opvoedingsvraag.

3.2.5 Verwijzers

Het grootste deel van de verwijzingen (73 %) is afkomstig van een bureau Jeugdzorg. Als we daarbij de inmiddels gedecentraliseerde landelijk werkende organisaties⁸ optellen is het aandeel van het bureau Jeugdzorg zelfs 81 %.

De jeugdbescherming is de grootste verwijzer, 56 % van de verwijzingen worden gedaan door een voogd of gezinsvoogd.

Verwijzers:

Jeugdbescherming (voogd/gezinsvoogd)	27
Hulpverlener (vrijwillig)	14
School	03
Familielid	01
Anders (o.a. advocaat, politie)	<u>03</u>
<i>Totaal</i>	<i>48</i>

⁸Bron: Nieuwsbrief Jeugdzorg, nr 5, februari 2003, uitgave van het ministerie van VWS.

3.2.6 Regio

De Eigen-kracht conferenties hebben zich afgespeeld in de volgende regio's:

Regio	Aantal onderzochte plannen
Amsterdam	25
Groningen	09
Friesland	02
Drenthe	02
Gelderland	08
Zuid-Holland	02
Totaal	48

3.3 Inhoud van de plannen

De afspraken die de families maken zijn verdeeld in 10 categorieën. Elke categorie is een leefgebied. De families beperken zich in hun plannen niet tot 1 leefgebied. Hun afspraken betreffen gemiddeld 4 leefgebieden per plan. Het minimum aantal leefgebieden in 1 plan is 1; er is 1 plan dat slechts over 1 leefgebied gaat. Het maximaal aantal leefgebieden in 1 plan is 7; dat komt 6 keer voor.

De onderzochte plannen bevatten in totaal 853 afspraken; dat is 17,8 afspraak per plan. De meeste afspraken zijn gericht op het verbeteren van de opvoedingssituatie (32 %), de woonsituatie (22 %), de contacten met familie en sociaal netwerk (11,0 %), vrije tijdsbesteding (9 %) en onderwijs (9 %).

Leefgebied	Aantal afspraken	% afgerond
Opvoeding	270	32 %
Wonen	183	22 %
Sociaal Netwerk	94	11 %
Onderwijs	81	9 %
Vrije tijdsbesteding	75	9 %
Gezondheid	53	6 %
Financiën	33	4 %
Werk	9	1 %
Justitie	3	0 %

Diversen	52	6 %
Totaal	853	100 %

In de volgende paragrafen staan de resultaten van de analyse van de verschillende leefgebieden afzonderlijk beschreven.

Per leefgebied wordt beschreven:

- wat de inhoud van de afspraken is (welke hulp nodig);
- met het oog op wie de afspraken zijn gemaakt;
- wie zich inzet om de afspraken te realiseren (hulpbronnen)⁹.
- of de afspraken een permanent of tijdelijk karakter hebben;
- wanneer de uitvoering van de afspraken begint.

3.3.1 Opvoeding

In 34 van de 48 plannen (70,8 %) komen afspraken voor om de opvoedingssituatie te verbeteren. Het gaat in totaal om 270 afspraken die hier direct of indirect mee te maken hebben: directe zorg voor kinderen in het gezin (224 x), externe contacten met instanties rond opvoeding en hulpverlening (32 x) en diversen (18 x).

Bij de directe zorg voor kinderen in het gezin gaat het vooral om afspraken over dagindeling en regels (61 x), aanwezigheid van de opvoeder (27 x), steun voor de opvoeder (26 x), vaardigheden leren aan het kind (17 x), lichamelijke verzorging en hygiëne (15 x), positieve aandacht aan het kind geven (15 x) en controle op de naleving van de gemaakte afspraken (12 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over *dagindeling en regels*:

- kind mag een keer in de maand 's nachts om 3 uur thuiskomen;
- kind vraagt toestemming om eten uit de koelkast te pakken;
- kind moet doordeweeks om 10.30 uur thuis zijn;
- dagelijkse structuur verbeteren met behulp van X;
- moeder maakt lijst met huisregels.

Over *aanwezigheid van de opvoeder*:

- vader is dagelijks aanwezig en vangt de kinderen op als ze uit school komen;
- ouders bespreken hoe ze het co-ouderschap invullen;
- als moeder weg wil, zorgt ze voor oppas.

Over *steun voor de opvoeder*:

- als het moeder teveel wordt, belt ze oom om steun;
- tantes (pleegouders-red) worden begeleid door pleegzorgwerker;
- vader overlegt met zus.

Over *het leren van vaardigheden aan het kind*

- kind spelenderwijs leren eigen kamer schoon te maken;

⁹Een totaaloverzicht van de uitvoerders van de afspraken staat in bijlage 6

- kind leren vogel te verzorgen;
- familie traint kind in 'nee' zeggen.

Over lichamelijke verzorging en hygiëne:

- kind poetst 's morgens en 's avonds tanden;
- kind doucht elke dag om 19.00 uur;
- zus verzorgt kleding en haar;
- tante praat met kind over seksualiteit.

Over positief aandacht geven:

- moeder en kind gaan samen ook leuke dingen doen;
- tijdens het eten wordt er niet over problemen gepraat, alleen leuke praatjes;
- moeder verdeelt de aandacht beter over de kinderen.

Over controle op de naleving van de gemaakte afspraken:

- controle schoolwerk door tante;
- oom checkt afspraken maandelijks.

Over externe contacten met instanties:

- de verwijzer is contactpersoon voor de hulpverlening;
- extra middag GGV aanvragen.

De meeste afspraken zijn gericht op het kind, zoals: kind doucht elke dag om 19.00 uur en zus verzorgt kleding en haar. Bijna een kwart van de afspraken is voor ouders en kind bedoeld. Bijvoorbeeld: contactpersoon is de zwager van stiefvader of elke week is er een huisvergadering. Voorbeelden van afspraken die op ouders gericht zijn: informeren naar opvoedcursus voor moeder of tante coacht moeder in de huishouding. Bij de categorie 'ander' gaat het hier in de meeste gevallen om andere verzorgers: pleegouders.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	14	157	74	25	270

De afspraken worden uitgevoerd door 432 personen, dat is 1,6 persoon per afspraak. Het merendeel van de afspraken (81,7 %) wordt door familie (ouders, kind en familieleden) en netwerk zelf uitgevoerd. Het valt op dat veel afspraken door familieleden niet zijnde ouders en kind worden uitgevoerd: ooms, tantes, neven, nichten en grootouders. In 16,6 % van de afspraken is hulp of steun van professionals gewenst: 12,5 % van professionals in de jeugdzorg (vooral de verwijzer en de pleegzorg) en 4,1 % van professionals die niet in de jeugdzorg werken (vooral van thuiszorg).

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen ¹⁰
Ouders ¹¹	99
Kind	107
Professionals Jeugdzorg	54
Professionals niet-Jeugdzorg	18
Familieleden	109
Leden van het netwerk	38
Onbekend	7
Totaal	432

Het grootste deel (199 x) van de afspraken heeft een permanent karakter. Het gaat dan bijvoorbeeld om afspraken over de huisregels of opvoedingssteun. Het deel van de afspraken dat onder de categorie 'n.v.t.' staat, zijn vooral afspraken die een eenmalige activiteit betreffen, bijvoorbeeld het aanmelden bij thuishulp of het kopen van een agenda.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	199	9	58	4	270

Het grootste deel (253 x) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Elf afspraken gaan over meer dan drie maanden in. Van zes afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.2 Sociaal Netwerk

De categorie sociaal netwerk behoeft enige toelichting. Volgens Baartman (1991) kan de sociale omgeving kan gezien worden als een geheel van hulpbronnen voor de opvoeder: de opvoeder kan er advies, ondersteuning, ontspanning en waardering halen. Hetzelfde geldt voor de op te voeden kinderen. In het kader van dit onderzoek wordt de categorie sociaal netwerk gebruikt voor afspraken met als doel de contacten met mensen met wie een emotionele binding bestaat te verbeteren of te behouden. Het gaat hier niet om contacten met hulpverleners of instanties.

¹⁰Van de ouders en kinderen voor wie de hulp en steun nodig is, wordt in de plannen een actieve rol gevraagd om afspraken (mede) uit te voeren. Derhalve worden zij gezien als actief meewerkend en niet als 'lijdend' onderwerp.

¹¹ In tegenstelling tot de voorgaande tabel zijn de ouders hier per persoon geteld. Meerdere malen komt voor dat ouders gescheiden zijn. Als vader en moeder beiden bijdragen aan de uitvoering van een afspraak, tellen zij voor twee. Stiefouders zijn in dit verband ook als ouders aangemerkt.

In 22 van de 48 plannen (45,8 %) komen afspraken voor om de contacten in het sociaal netwerk te verbeteren of te behouden. Het gaat in totaal om 94 afspraken die hier direct of indirect mee te maken hebben: 90 keer gaat het om contact met familieleden, vier maal om contact met anderen uit het sociaal netwerk.

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families:

- bezoekregeling moeder handhaven, meer bezoeken als het goed loopt;
- vader belt kind een keer per week;
- vriendinnen bellen of bezoeken moeder dagelijks;
- broer slaapt niet thuis als zusje er is;
- grootouders bezoeken moeder met het kind;
- als moeder nuchter is blijft kind de hele dag;
- vader niet meer buitensluiten maar contact regelen door voogd;
- verwijzer is contactpersoon omgangsregeling;
- kind wil contact met familie van overleden vader;
- familieleden wisselen telefoonnummers uit om contact te kunnen blijven houden;
- kind houdt contact met zusje van 9 jaar;
- evaluatie bezoekregeling in de zomer;
- contactpersoon voor familie van vader is oudste broer.

De meeste afspraken zijn voor kind en ouders bedoeld. Bij de categorie 'ander' gaat het hier in de meeste gevallen om andere familieleden dan de ouders en het kind. Een voorbeeld hiervan is de afspraak dat de oudste broer contactpersoon is voor de familie van vader.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	6	21	59	8	94

De afspraken worden uitgevoerd door 269 personen¹², dat is 2,8 persoon per afspraak. Het merendeel van de afspraken wordt door familie (ouders, kind en familieleden) en netwerk zelf uitgevoerd. Het valt op dat veel afspraken door familieleden niet zijnde ouders en kind worden uitgevoerd: ooms, tantes, neven, nichten en grootouders. Slechts bij 6 % van de afspraken is hulp of steun van professionals gewenst; het gaat dan vrijwel steeds om de verwijzer.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen

¹² Bij het tellen van het aantal personen is een aantal keren een schatting gemaakt. Als er bijvoorbeeld in het plan stond 'de familie houdt contact met elkaar' is in de registratiegegevens die gebruikt zijn voor deelonderzoek 1 (van Beek, 2003) nagegaan hoeveel familieleden er bij de Eigen-kracht conferentie aanwezig waren. Het aantal volwassen familieleden is als uitgangspunt genomen voor bovenstaande telling.

Ouders	51
Kind	62
Professionals Jeugdzorg	17
Professionals niet-Jeugdzorg	0
Familieleden	117
Leden van het netwerk	18
Onbekend	4
<i>Totaal</i>	269

Het grootste deel (69 x) van de afspraken heeft een permanent karakter. Het gaat dan bijvoorbeeld om omgangsregelingen of belafspraken. Het deel van de afspraken dat onder de categorie 'n.v.t.' staat, zijn vooral afspraken die een eenmalige activiteit betreffen, bijvoorbeeld het uitwisselen van telefoonnummers, het maken van een afspraak, het inlichten of overleggen met een ouder.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	69	4	19	2	94

Het grootste deel (88 x) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Drie afspraken gaan over meer dan drie maanden in. Van drie afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.3 Wonen

In 28 van de 48 plannen (58,3 %) komen afspraken voor om de woonsituatie te verbeteren. Het gaat in totaal om 183 afspraken die direct of indirect over wonen gaan:

(gaan) wonen in een al dan niet bekend pleeggezin (69 x), bij ouders (gaan) wonen (39 x), de noodzaak voor een andere woning (26 x), het (gaan) wonen in een groep (15 x), overleg over wonen (13 x), het klaarmaken van een woning (5x) en diverse zaken (16 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over het (gaan) *wonen bij ouders*:

- kind woont doordeweeks bij moeder, in het weekend bij vader;
- op lange termijn gaan de kinderen bij moeder wonen;
- streven is dat moeder zelf voor haar kinderen gaat zorgen.

Over het (gaan) *wonen bij al dan niet bekende pleegouders*:

- de vier kinderen gaan naar drie gastgezinnen (vrienden van moeder);
- tot 15 januari blijven de kinderen bij oom en tante 1, daarna gaan ze naar oom en tante 2;
- zolang er geen pleeggezin is, blijven de kinderen bij opa en oma.

Over een *andere woning*:

- huis voor moeder en de kinderen zoeken in een drugsvrije buurt;

- brief maken voor de woningstichting;
- kind blijft bij moeder tot tante een betere woonruimte heeft;
- sociale indicatie woning regelen.

Over het *klaarmaken van een woning*:

- nieuwe kamer bij oma wordt opgeknapt;
- moeder maakt een klussenlijstje van wat er in het huis moet gebeuren.

Diversen:

- moeder gaat naar het blijf van mijn lijf huis;
- na het examen gaat kind ergens anders wonen bepraten.

De meeste afspraken zijn voor het kind bedoeld. Bij de afspraken die op ouders én kind gericht zijn, gaat het om kinderen en ouders die in één huis wonen of willen gaan wonen. Bij de categorie 'ander' gaat het hier in de meeste gevallen om gast- of pleegouders.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	5	103	69	11	188 ¹³

De afspraken worden uitgevoerd door 316 personen, dat is 1,7 persoon per afspraak. Het merendeel van de afspraken wordt door familie (ouders, kind en familieleden) en netwerk zelf uitgevoerd. Iets minder dan eenderde van de afspraken wordt door professionals uitgevoerd: professionals jeugdzorg (hier voornamelijk de verwijzer, pleegzorgwerker, bestandspleegouders en medewerker residentiële instellingen) en professionals niet-jeugdzorg (hier voornamelijk van woningcorporaties). Netwerkpleegouders zijn -afhankelijk van hun relatie tot het kind- ingedeeld bij de categorie familie of leden van het netwerk.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	51
Kind	80
Professionals Jeugdzorg	73
Professionals niet-Jeugdzorg	19
Familieleden	76
Leden van het netwerk	14
Onbekend	3
<i>Totaal</i>	<i>316</i>

Een groot deel van de afspraken betreffen een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld het

¹³Dit aantal is 5 hoger dan het totaal aantal afspraken over wonen. Dit komt omdat in een vijftal situaties de steun/hulp zowel voor het kind als voor een ander was. In deze situaties is de steun/hulp dubbel geteld; zowel bij de categorie 'kind' als 'ander'.

opstellen van een brief voor een woningcorporatie, het opknappen van een woning of het verhuizen naar elders. Deze afspraken hebben noch een permanent noch een tijdelijk karakter. Ze staan vermeld onder de categorie 'n.v.t.'. Van de andere afspraken zijn de meeste permanent. Voorbeelden zijn het gaan wonen in een pleeggezin of bij de ouders. Tijdelijke afspraken zijn veelal afspraken die een bepaalde periode overbruggen, bijvoorbeeld een kind blijft bij oma tot moeder een woning gevonden heeft.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	72	41	69	1	183

Het grootste deel (152) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Zestien afspraken gaan over meer dan drie maanden in, bijvoorbeeld een kind gaat na een half jaar ergens anders wonen. Van 15 afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.4 Onderwijs

In 17 van de 48 plannen (35,4 %) komen afspraken voor om de onderwijssituatie te verbeteren. Het gaat in totaal om 81 afspraken die direct of indirect over school gaan: overleg met school (24 x), zoeken van een school of opleiding (18 x), huiswerk (10 x), schoolverzuim (7 x), vervoer naar school (5), diversen (17 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over overleggen met school:

- gastouders overleggen met school;
 - de gezinsvoogd spreekt met de meester af dat hij signaleert;
 - verwijzer vraagt 10 minuten-gesprek op school aan.

Over het zoeken van een school of opleiding:

- kind blijft op deze school;
- kind gaat 1 keer per week naar ROC;
- als de opleiding niet lukt, dan BBL.

Over vervoer naar school:

- busjesvervoer regelen;
- tante zoekt bustijden van en naar school uit.

Over schoolverzuim:

- moeder meldt kinderen alleen ziek als ze ziek zijn.

Over huiswerk:

- kind krijgt huiswerkbegeleiding;
- oom en zus helpen kind elke week twee keer met huiswerk.

Diversen:

- kind helpen agenda te gebruiken;
- zorgen dat de boeken op tijd geregeld zijn.

De meeste afspraken zijn bedoeld om het kind te steunen of te helpen. Bij de afspraken die op de ouders gericht zijn gaat het bijvoorbeeld om een oom die de ouders zal helpen in het contact met school of een moeder die zelf taallessen wil gaan volgen.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	7	71	3	0	81

De afspraken worden uitgevoerd door 149 personen, dat is 1,8 persoon per afspraak. Het merendeel van de afspraken wordt door familie (ouders, kind en familieleden) en netwerk zelf uitgevoerd. Iets minder dan eenderde van de afspraken wordt door professionals uitgevoerd: professionals jeugdzorg (hier voornamelijk de verwijzer) en professionals niet-jeugdzorg (hier voornamelijk medewerkers van scholen).

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	29
Kind	33
Professionals Jeugdzorg	31
Professionals niet-Jeugdzorg	31
Familieleden	37
Leden van het netwerk	5
Onbekend	2
Totaal	149

Een groot deel van de afspraken betreffen een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld een afspraak maken met de leerkracht. Deze afspraken hebben noch een permanent noch een tijdelijk karakter. Ze staan vermeld onder de categorie 'n.v.t.'. Van de andere afspraken zijn de meeste permanent. Voorbeelden zijn het bezoeken van een bepaalde school of het ondersteunen van het huiswerk maken.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	36	4	38	3	81

Het grootste deel (70) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Vijf afspraken gaan over meer dan drie maanden in, bijvoorbeeld een kind gaat over vier maanden na de zomervakantie naar een andere school. Van 6 afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.5 Vrije tijdsbesteding

In 19 van de 48 plannen (39,6 %) komen afspraken voor om de onderwijssituatie te verbeteren. Het gaat in totaal om 75 afspraken die direct of indirect over de vrije tijdsbesteding gaan: logeren in weekenden en vakanties (36 x), activiteiten in clubverband (9 x), activiteiten niet in clubverband (15 x), overleg (8 x), diversen (7 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over *logeren in weekenden en vakanties*:

- in de zomervakantie is het kind drie weken bij vader en drie weken bij moeder;
- volgend jaar gaat het kind op vakantie naar de Dominicaanse Republiek;
- als moeder ziek is, gaan de kinderen in het weekend bij vrienden logeren;
- familie vangt de kinderen in de weekenden op tot datum x.

Over *activiteiten in clubverband*:

- kind gaat weer naar badminton;
- kind wordt ingeschreven voor activiteiten zomeropvang;
- kind gaat twee keer per week zwemmen;
- stiefmoeder meldt kind aan voor zomerkamp.

Over *activiteiten niet in clubverband*:

- tante neemt kinderen mee als ze iets leuks met haar eigen kinderen onderneemt;
- rooster maken voor viering feestdagen en verjaardagen.

Over *diversen*:

- kind gaat voorlopig niet uit;
- als het kind wel weer uit gaat, gaat neef mee;
- tante helpt moeder met zoeken daginvulling.

De meeste afspraken zijn bedoeld om de vrije tijdsbesteding van het kind te verbeteren. Ook zijn er afspraken die zowel voor ouder als kind bedoeld zijn, het gaat dan bijvoorbeeld om gezamenlijke activiteiten of activiteiten voor het kind die de ouder ontlasten.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	1	59	15	0	75

De afspraken worden uitgevoerd door 167 personen, dat is 2,2 persoon per afspraak. Meer dan 90 van de afspraken wordt door familie (ouders, kind en familieleden) en netwerk zelf uitgevoerd. De betrokken professionals zijn voornamelijk medewerkers van clubs en sportverenigingen.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	35
Kind	44
Professionals Jeugdzorg	1
Professionals niet-Jeugdzorg	6
Familieleden	55
Leden van het netwerk	18

Onbekend	9
Totaal	167

Een deel van de afspraken betreffen een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld het opgeven voor het zomerkamp of het maken van een rooster voor de vakanties en weekenden. Deze afspraken hebben noch een permanent noch een tijdelijk karakter en staan vermeld onder de categorie 'n.v.t.'. Van de andere afspraken zijn de meeste permanent. Voorbeelden zijn het bezoeken van een sportclub of het eens in de twee weken logeren bij oom en tante. De afspraken met een tijdelijk karakter gaan vooral over logeren bij familie of netwerk om een tijd te overbruggen naar een permanent verblijf van een kind elders.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	43	9	20	4	75

Het grootste deel (65 x) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Zeven afspraken gaan over meer dan drie maanden in, dit zijn vooral afspraken over verderliggende vakanties. Van drie afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.6 Gezondheid

In 18 van de 48 plannen (37,5 %) komen afspraken voor om de onderwijssituatie te verbeteren. Het gaat in totaal om 53 afspraken die direct of indirect over geestelijke en lichamelijke gezondheid gaan: lichamelijke ziekte kind (12 x), geestelijke gezondheid kind (17 x), geestelijke gezondheid ouder (18 x, waaronder 3x verslaving ouder), overleg (4 x), diversen (2 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over *lichamelijke ziekte kind*:

- iedereen houdt schriftje bij met wanneer en wat het kind gegeten heeft en tijdstip insuline-injecties;
- wijkverpleegster spuit 's morgens en 's avonds.

Over *geestelijke gezondheid kind*:

- informatie aanvragen en de kinderen eventueel aanmelden voor KOPP-cursus;
- kinderen krijgen psychologische begeleiding;
- kind krijgt onderzoek naar Borderline syndroom;
- kind wordt behandeld in groep voor kinderen met PDDnos en ADHD.

Over *geestelijke gezondheid ouder*:

- vader gaat naar AA op datum x;
- professionele hulp inschakelen voor het afkicken van moeder;
- briefjes in huis ophangen om moeder eraan te herinneren dat ze haar medicijnen moet nemen;
- moeder krijgt hulp in omgaan met agressie;
- moeder gaat naar cursus voor vrouwen met geweldervaringen.

Over overleg:

- als er signalen zijn dat moeder psychotisch gaat worden, komt de familie bijeen;
- oom is contactpersoon RIAGG.

De meeste afspraken zijn bedoeld om de gezondheid van het kind te bevorderen, maar er zijn ook veel afspraken die over de gezondheid van een ouder gaan. Gering is het aantal afspraken dat zowel voor het kind als de ouder is.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	20	30	3	0	53

De afspraken worden uitgevoerd door 95 personen, dat is 1,8 persoon per afspraak. Iets meer dan 60 % van de afspraken wordt door familie uitgevoerd. Hierbij valt op dat dit voornamelijk door de ouders en kinderen zelf is. Bijna 35 % wordt door professionals uitgevoerd; relatief weinig door professionals jeugdzorg (6 x). De betrokken professionals niet-jeugdzorg zijn voornamelijk therapeuten, artsen en verpleegkundigen van het RIAGG, verslavingszorg of thuiszorg.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	35
Kind	12
Professionals Jeugdzorg	6
Professionals niet-Jeugdzorg	27
Familieleden	6
Leden van het netwerk	5
Onbekend	4
Totaal	95

Een deel van de afspraken betreffen een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld het informatie-vragen over een KOPP-cursus of het proberen om de therapie dichterbij huis te krijgen. Deze afspraken hebben noch een permanent noch een tijdelijk karakter en staan vermeld onder de categorie 'n.v.t.'. Van de andere afspraken zijn de meeste permanent. Voorbeelden zijn het prikken door de thuiszorg of het innemen van medicijnen. De afspraken met een tijdelijk karakter gaan bijvoorbeeld over het volgen van therapie of behandeling.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	17	7	28	1	53

Het grootste deel (46 x) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Twee afspraken gaan over meer dan drie maanden in, dit zijn vooral afspraken over verderliggende vakanties. Van vijf afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.7 Financiën

In 16 van de 48 plannen (33,3 %) komen afspraken voor om de financiële situatie te verbeteren. Het gaat in totaal om 33 afspraken die direct of indirect over de financiële situatie gaan: wegwerken schulden en leren omgaan met geld (9 x), verblijf in pleeggezin financieel mogelijk maken (8 x), aanschaf spullen voor kind (4 x), informatie zoeken over financiële regelingen (2 x), overleg (1x), diversen (10 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over wegwerken van schulden en omgaan met geld:

- helpen met schulden;
- financiële steun moeder tot uitkering rond is;
- vriendinnen helpen moeder financieel;
- schuldsanering via X;
- gesprekken over financiën op kantoor SPD tussen moeder en SPD.

Over verblijf in pleeggezin financieel mogelijk maken:

- regelen pleegzorgvergoeding;
- deel kinderbijslag gaat naar tante in verband met de zorg voor de kinderen;
- bedrag van 24,50 per dag voor de kinderen tot en met datum x.

Over het aanschaffen van spullen voor het kind:

- kind koopt van eerste salaris mobiele telefoon;
- gezinsvoogd zoekt budget voor inrichting kamer kind;
- vader betaalt nieuwe kleren voor de kinderen.

Diversen:

- regelen Persoons Gebonden Budget;
- vader geeft moeder geld in plaats van rechtstreeks aan dochter;
- kind opent spaarrekening voor salaris werk.

Het aantal afspraken dat over de financiële situatie van het kind (14 x) gaat is vrijwel even hoog als dat voor de ouders (11 x). De afspraken over financiën die voor een ander zijn bedoeld, zijn voor pleegouders die het kind verzorgen.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	11	14	1	7	33

De afspraken worden uitgevoerd door 51 personen, dat is 1,5 persoon per afspraak. Iets meer dan de helft van de afspraken wordt door familie uitgevoerd, voornamelijk door de ouders. Iets minder dan de helft wordt door professionals uitgevoerd; relatief veel door professionals jeugdzorg (verwijzer, pleegzorg). De betrokken professionals niet-jeugdzorg zijn afkomstig van organisaties die zich met schuldsanering bezighouden.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	19
Kind	3
Professionals Jeugdzorg	17
Professionals niet-Jeugdzorg	5
Familieleden	6
Leden van het netwerk	0
Onbekend	1
Totaal	51

Een deel van de afspraken betreffen een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld informeren naar regelingen voor studiefinanciering of het openen van een spaarrekening. Deze afspraken hebben noch een permanent noch een tijdelijk karakter en staan vermeld onder de categorie 'n.v.t.'. Van de andere afspraken zijn de meeste permanent. Voorbeelden zijn de financiële vergoeding voor pleegouders en het begeleiden van een ouder in het omgaan met geld. De afspraken met een tijdelijk karakter gaan over tijdelijke financiële steun, bijvoorbeeld de pleegvergoeding voor een tijdelijk verblijf in een pleeggezin of het financieel bijspringen tot een uitkering geregeld is. Van eenderde van de afspraken is niet bekend of zij tijdelijk of permanent bedoeld zijn.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	12	5	5	11	33

Het grootste deel (29 x) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Eén afspraak gaat over meer dan drie maanden in. Van drie afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.3.8 Werk

Eén procent van het totaal aantal afspraken gaat over werk. In vijf van de 48 plannen (10,4 %) komen afspraken voor die met verbetering van de werksituatie te maken hebben. Het gaat in totaal om slechts 9 afspraken.

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families:

- tante helpt moeder met het zoeken naar werk;
- kind gaat vier dagen per week in autobedrijf werken;
- kind gaat werk zoeken om vakantiegeld te verdienen;
- als kind zelf geen werk kan vinden, helpt stiefvader.

De afspraken omtrent werk zijn meestal voor kinderen (7 x) bedoeld, soms voor ouders (2 x).

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	2	7	0	0	9

De afspraken worden uitgevoerd door 15 personen, dat is 1,7 persoon per afspraak. Bij deze afspraken zijn vooral familieleden betrokken.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	1
Kind	7
Professionals Jeugdzorg	2
Professionals niet-Jeugdzorg	1
Familieleden	3
Leden van het netwerk	0
Onbekend	1
Totaal	15

De meeste afspraken hebben een permanent karakter:

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	5	0	2	2	9

Alle afspraken waarvan de termijn bekend is, gaan in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden.

3.3.9 Justitie

Minder dan één procent van het totaal aantal afspraken gaat over justitie. Daarbij dient wel vermeld te worden dat kwestie rond de ondertoezichtstelling niet in deze categorie zijn opgenomen. Vanwege het doel van de OTS staan deze in de categorie opvoeding. Slechts in drie van de 48 plannen (4,1 %) komen afspraken voor die met justitie te maken hebben.

Het gaat in totaal om 3 afspraken: twee maal om de manier waarop het contact met ouders en kind in een rijksinrichting plaatsvindt, een maal om een bijzondere voorwaarde in een vonnis.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	0	2	1	0	3

De afspraken worden uitgevoerd door 8 personen, dat is 2,6 persoon per afspraak. Bij deze afspraken zijn alleen ouders, kinderen en professionals jeugdzorg betrokken.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	2
Kind	2
Professionals Jeugdzorg	4
Professionals niet-Jeugdzorg	0
Familieleden	0
Leden van het netwerk	0
Onbekend	0
Totaal	8

Twee van de drie afspraken hebben een permanent karakter; zij zijn van toepassing zolang het kind met de rijksinrichting te maken houdt.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	2	0	1	0	3

Alle afspraken gaan in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden.

3.3.10 Diversen

Onder diversen vallen de afspraken die niet onder een van de eerder beschreven categorieën vallen. In 20 van de 48 plannen (41,6 %) komen dergelijke afspraken voor. Het gaat in totaal om 52 afspraken: over de uitvoering en evaluatie van het plan van de Eigen-kracht conferentie (19 x), algemene intenties (12 x), algemene regelklussen (11 x) en diversen (10 x).

Hier volgen een aantal geanonimiseerde voorbeelden, zoveel mogelijk in de woorden van de families.

Over *algemene intenties*:

- regels en afspraken naleven;
- positief staan tegenover elkaar;
- moeder zegt vaker 'nee';
- familie spreekt vertrouwen uit in pleeggezin;

- hulp door instanties niet verminderen;
- kind vraagt om vertrouwen van moeder;
- familie geeft aan dat deur altijd voor het kind open staat.

Over algemene regelzaken:

- checken of de kinderen WA-verzekerd zijn;
- uitzoeken of de kinderen ingeschreven moeten worden bij de gemeente;
- uitzoeken hoe het met het gezag over de kinderen moet als moeder dood is.

Over de uitvoering en de evaluatie van het plan van de Eigen-kracht conferentie:

- vader inlichten over het plan;
- moeder schrijft de afspraken op;
- als kind zich niet aan afspraken houdt: bij kleine overtredingen overleg met minstens 5 familieleden, bij grote overtredingen stopt familie alle hulp;
- regelmatige familiebijeenkomst voor uitwisseling ervaringen en gezelligheid;
- alle afspraken van de eerste Eigen-kracht conferentie vervallen;
- evaluatie over drie maanden.

Diversen:

- de hond blijft bij opa en oma.

De meeste afspraken zijn tot steun voor ouders en kind samen. De afspraken onder de categorie 'ander' gaan in dit geval om steun voor pleegouders. Ook de hond is ondergebracht onder 'ander'.

Steun/hulp voor:	Ouders	Kind	Ouders/kind	Ander	Totaal
Aantal:	10	16	22	8	56 ¹⁴

De afspraken worden uitgevoerd door 217 personen, dat is 4,2 persoon per afspraak. Dit komt voornamelijk doordat de algemene intenties door vrijwel alle aanwezigen zijn uitgesproken.

Meer dan 90 % van de afspraken wordt door familie en netwerk uitgevoerd. Een groot aandeel hebben familieleden, voornamelijk anderen dan de ouders en kind. De professionals jeugdzorg zijn voornamelijk verwijzers, die anderen over het plan zullen inlichten of deel zullen nemen aan de evaluatie van het plan van de Eigen-kracht conferentie. De betrokken professionals niet-jeugdzorg zijn afkomstig van instanties die zich met algemene regelzaken bezighouden, zoals de verzekering en de gemeente.

Uitvoerders van de afspraken in de plannen:

Personen	Aantal personen
Ouders	31

¹⁴ Dit aantal is 4 hoger dan het totaal aantal afspraken over wonen. Dit komt omdat in een viertal situaties de steun/hulp dubbel geteld is. Bijvoorbeeld als de steun/hulp zowel voor het kind/ouder als voor een ander was.

Kind	14
Professionals Jeugdzorg	14
Professionals niet-Jeugdzorg	7
Familieleden	131
Leden van het netwerk	18
Onbekend	2
Totaal	217

Een deel van de afspraken betreffen een eenmalige activiteit, bijvoorbeeld het evalueren van het plan na drie maanden of het checken of de kinderen WA-verzekerd zijn. Deze afspraken staan vermeld onder de categorie 'n.v.t.'. Van de andere afspraken zijn de meeste permanent. Voorbeelden zijn de algemene intenties en de afspraken om met regelmaat bij elkaar te komen. Van bijna een vijfde van de afspraken is niet bekend of zij tijdelijk of permanent bedoeld zijn.

	Permanent	Tijdelijk	N.v.t.	Onbekend	Totaal
Aantal afspraken	23	1	26	11	52

Het grootste deel (44 x) van de afspraken gaat in tussen de Eigen-kracht conferentie en drie maanden. Vijf afspraken gaan over meer dan drie maanden in. Van drie afspraken is niet duidelijk wanneer zij ingaan.

3.4 Verandering verblijfplaats van de kinderen

Van de 88 kinderen waarvoor een Eigen-kracht conferentie is gehouden veranderen er 51 niet van verblijfplaats. Dat is 55 %¹⁵. Zij blijven bij (een van) hun ouders wonen (35 x), in een netwerkpleeggezin (14 x) of in een bestandspleeggezin (2 x). Drie van hen blijven op korte termijn bij (een van) de ouders wonen, maar in het plan staat dat zij later naar een andere verblijfplaats zullen gaan.

Tweeën-veertig keer verandert de verblijfplaats wel:

- zes kinderen die bij (een van) de ouders wonen gaan naar een andere ouder (1 x), naar een netwerk-pleeggezin (2 x), naar een bestandspleeggezin (2 x) of naar elders (1 x);
- tien kinderen die in een leefgroep wonen gaan naar (een van) de ouders (4 x), een netwerk-pleeggezin (5 x) of naar elders (1 x);
- twaalf kinderen die in een netwerk-pleeggezin wonen gaan naar (een van) de ouders (4 x, waarvan 2x op de lange termijn), naar een leefgroep (2 x), naar een ander netwerk-pleeggezin (3 x), een bestandspleeggezin (2 x) of naar elders (1 x);
- elf kinderen die in een bestandspleeggezin wonen gaan naar (een van) de ouders (3 x waarvan 1 x op de lange termijn), naar een netwerk-pleeggezin (6 x) of naar een ander bestandspleeggezin (2 x);
- drie kinderen gaan naar een andere verblijfplaats.

De vraag dringt zich op of de kinderen door de verandering van verblijfplaats gebruik maken van een intensievere (en duurdere) jeugdhulpverleningsvariant of dat er meer gebruik gemaakt wordt van minder intensieve jeugdhulp.

	intensiever	ongewijzigd	minder intensief	onbekend	totaal
aantal	6	14	16	6	42

Zestien maal wordt voor een minder intensieve (dure) variant gekozen tegen zes maal een intensievere (duurdere) variant. Elf van de 16 kinderen die naar een minder intensieve variant gaan, gaan bij (een van) hun ouders wonen; hetgeen betekent dat de jeugdzorg hun uithuisplaatsing niet langer hoeft te betalen.

In bovenstaand schema wordt plaatsing in een netwerk-pleeggezin als even intensief beschouwd als plaatsing in een bestandspleeggezin. Vanuit kosten oogpunt is dat juist. De varianten zijn even duur. Familieleden ervaren een netwerk-plaatsing doorgaans als minder ingrijpend dan plaatsing in een bestandspleeggezin. In het volgende schema is dat element erbij betrokken:

	meer ingrijpend	ongewijzigd	minder ingrijpend	onbekend	totaal
aantal	8	6	22	6	42

¹⁵ N=93, dat is vijf meer dan het aantal kinderen. Dit komt doordat vijf plannen een nieuwe verblijfplaats voor de korte en lange termijn bevatten.

3.5 Evaluatie

Het merendeel van de families (41 van de 48) is voornemens om het plan te evalueren. Zes families hebben geen afspraak over een evaluatie gemaakt, van 1 familie is onbekend of zij willen evalueren.

Van de families die voornemens zijn te evalueren wil meer dan de helft (24 x) dit doen met verwijzer en familie samen. Vijftien maal wil de familie onderling evalueren.

3.6 Noodplan

Van de 48 plannen zijn er 12 die een deel bevatten over wat er zou moeten gebeuren als het onverhoopt anders loopt dan men tijdens de Eigen-kracht conferentie verwacht. Sommige 'noodplannen' zijn zeer gedetailleerd (zie bijvoorbeeld bijlage 3). In andere plannen staat alleen vermeld welke personen er bij elkaar zullen komen als zich onverwachte ontwikkelingen of tegenslagen voordoen.

4 Follow-up na drie maanden

4.1 Inleiding

Circa drie maanden na de Eigen-kracht conferentie, neemt de Eigen-kracht coördinator contact op met de verwijzer en de familie. De coördinator vraagt hen naar de voortgang in de uitvoering van het plan. De gegevens die in dit hoofdstuk staan beschreven zijn afkomstig uit het formulier (zie bijlage 2) dat de coördinator invult naar aanleiding van de telefoongesprekken met de betrokkenen.

4.2 Achtergrondkenmerken

Aantal plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn

Van 42 van de 48 plannen die in hoofdstuk 3 beschreven staan, zijn follow-up gegevens bekend. Dat is 88 %. Van de overige zes (12 %) waren de gegevens niet meer te achterhalen omdat er een te lange tijd verstreken was na de conferentie, de follow-up tijd van drie maanden nog niet om was of de betrokkenen niet te bereiken waren.

Betrokken personen

Er is in totaal met 153 personen contact geweest, dat is 3,6 persoon per plan. In onderstaande tabel is weergegeven met wie is gesproken.

Personen	Aantal
Verwijzer	35
Kind	8
Ouders	39
Familie	57
Netwerk	11
Ander	3
Totaal	153

4.3 Mate van uitvoering van de plannen

Na drie maanden zijn de plannen als totaal (N=42) in 7 % (3 x) van de gevallen helemaal niet uitgevoerd, 69 % (28 x) gedeeltelijk en 24 % (10 x) geheel. Daarbij dient vermeld te worden dat wanneer één afspraak van een plan niet is uitgevoerd en de rest wel, het plan is ingedeeld bij 'gedeeltelijk' uitgevoerd.

Als niet het plan als totaal, maar de afspraken afzonderlijk (N=753) als uitgangspunt

genomen worden, blijkt meer dan de helft van de afspraken (55 %) geheel uitgevoerd, 23 % niet uitgevoerd, 5 % gedeeltelijk uitgevoerd en van 17 % is onbekend in welke mate zij zijn uitgevoerd (zie bijlage 7).

Van het aantal afspraken waarvan bekend is of en in hoeverre zij zijn uitgevoerd (N=629), blijkt 66 % uitgevoerd, 7 % deels en 27 % niet uitgevoerd.

In de volgende paragrafen wordt per leefgebied beschreven in hoeverre afspraken al dan niet zijn uitgevoerd. Ook wordt vermeld welke redenen er door familie en verwijzer wordt genoemd als een afspraak niet of gedeeltelijk is uitgevoerd. Overigens valt op dat de verwijzer en de familie elkaar op dit punt niet tegenspreken. Slechts eenmaal zijn verwijzer en familie het niet eens over de reden waarom een afspraak niet werd uitgevoerd.

4.3.1 Opvoeding

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 229 afspraken die met het verbeteren van de opvoedingssituatie te maken hebben. Meer dan de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Ruim een kwart van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	129
Niet uitgevoerd	54
Gedeeltelijk uitgevoerd	7
Onbekend	39
totaal	229

De belangrijkste reden waarom afspraken niet zijn uitgevoerd, ligt hier bij de ouders of kinderen. Twintig afspraken zijn niet uitgevoerd vanwege 'niet-meewerkende familieleden'. Het gaat hier voornamelijk om afspraken die niet uitgevoerd werden door drie jongeren voor wie een Eigen-kracht conferentie was gevraagd. Zij hielden zich ondanks de afspraak niet aan een bepaalde huisregel.

Verder blijkt bij 9 afspraken een rol te spelen dat de mogelijkheden van een van de ouders te hoog is ingeschat. Het gaat dan bijvoorbeeld om een zwakbegaafde moeder die aan de grens van haar mogelijkheden zit. Bij 9 andere afspraken zit de reden voor het niet uitvoeren bij de professionals.

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	20
te hoog gegrepen voor de mogelijkheden van de ouder	9

gewijzigde omstandigheden	1
vertrek hulpverlener jeugdzorg	1
niet meewerken hulpverlener jeugdzorg	5
niet meewerken professional niet-jeugdzorg	3
afgesproken tijdstip is nog niet aangebroken of situatie heeft zich niet voorgedaan	7
(aanvraag)procedure loopt nog	1
diversen	2
onbekend	5
totaal	54

Om de volgende redenen werden afspraken gedeeltelijk niet uitgevoerd:

	Aantal
niet meewerken familielid	1
gewijzigde omstandigheden	1
niet meewerken professional jeugdzorg	1
afgesproken termijn is nog niet om	1
procedure loopt nog	1
diversen	1
onbekend	1
totaal	7

4.3.2 Sociaal Netwerk

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 87 afspraken die met het onderhouden en verbeteren van de contacten in het sociaal netwerk te maken hebben. Meer dan de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Circa een kwart van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	49
Niet uitgevoerd	21
Gedeeltelijk uitgevoerd	1

Onbekend	16
totaal	87

De belangrijkste reden waarom afspraken niet zijn uitgevoerd, is gewijzigde omstandigheden in de familie. Ook komt zes maal voor dat de uitvoering door de professionals niet plaatsvond.

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	2
gewijzigde omstandigheden ¹⁶	10
vertrek hulpverlener jeugdzorg	2
niet meewerken hulpverlener jeugdzorg	4
onbekend	3
totaal	21

Bij de niet-medewerkende professional jeugdzorg staat vermeld dat het een voogd betreft die zijn afspraken niet nakwam en daarom 'van de zaak gehaald is'.

Een afspraak werd gedeeltelijk niet uitgevoerd om de volgende reden:

	Aantal
niet meewerken hulpverlener jeugdzorg	1
totaal	1

4.3.3 Wonen

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 168 afspraken die met het verbeteren van de woonsituatie te maken hebben. Meer dan de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Circa een derde van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

¹⁶ Bij gewijzigde omstandigheden gaat het hier om een bezoekenregeling die geen doorgang kon vinden zoals afgesproken was, doordat een ouder in een ziekenhuis opgenomen was (betreft 9 afspraken) en een ouder door de politie was opgepakt (betreft 1 afspraak).

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	92
Niet uitgevoerd	35
Gedeeltelijk uitgevoerd	19
Onbekend	22
totaal	168

Een deel van de afspraken is niet uitgevoerd omdat het afgesproken tijdstip nog niet is aangebroken of de beschreven zich situatie zich (nog) niet heeft voorgedaan. Zesmaal lag de reden voor het niet uitvoeren bij een familielid, 15 maal bij een professional. De afspraken die niet zijn nagekomen door het vertrek van een hulpverlener, hebben als achtergrond dat de taken die voortvloeien uit het plan niet zijn overgedragen.

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	3
te hoog gegrepen voor de mogelijkheden van de ouder	4
gewijzigde omstandigheden	2
vertrek hulpverlener jeugdzorg	7
niet meewerken hulpverlener jeugdzorg	6
niet meewerken professional niet-jeugdzorg	2
afgesproken tijdstip is nog niet aangebroken of situatie heeft zich niet voorgedaan	9
(aanvraag)procedure loopt nog	2
totaal	35

Om de volgende redenen werden afspraken gedeeltelijk niet uitgevoerd:

	Aantal
niet meewerken familielid	1
procedure loopt nog	8
diversen	3
onbekend	7
totaal	19

Het vinden van een andere woning kost meer tijd dan drie maanden. Bij tien afspraken die gaan over het verkrijgen van een andere woning loopt de procedure nog.

4.3.4 Onderwijs

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 62 afspraken die met het verbeteren van de onderwijssituatie te maken hebben. Ongeveer de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Circa een derde van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	32
Niet uitgevoerd	18
Gedeeltelijk uitgevoerd	6
Onbekend	6
totaal	62

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	4
te hoog gegrepen voor de mogelijkheden van de ouder	2
gewijzigde omstandigheden	1
niet meewerken hulpverlener jeugdzorg	3
afgesproken tijdstip is nog niet aangebroken of situatie heeft zich niet voorgedaan	4
onbekend	4
totaal	18

Om de volgende redenen werden afspraken gedeeltelijk niet uitgevoerd:

	Aantal
niet meewerken familielid	2
gewijzigde omstandigheden	1
procedure loopt nog	1
diversen	2
totaal	19

4.3.5 Vrije tijdsbesteding

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 69 afspraken die met de vrije tijdsbesteding te maken hebben. Ongeveer tweederde van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Circa een vijfde van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	45
Niet uitgevoerd	14
Gedeeltelijk uitgevoerd	1
Onbekend	9
totaal	69

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
gewijzigde omstandigheden	7
niet meewerken hulpverlener jeugdzorg	1
afgesproken tijdstip is nog niet aangebroken of situatie heeft zich niet voorgedaan	6
totaal	14

Een afspraak werd gedeeltelijk niet uitgevoerd vanwege gewijzigde omstandigheden.

4.3.6 Gezondheid

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 47 afspraken die met verbetering van de gezondheidssituatie te maken hebben. Meer dan de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Circa een kwart van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	26
Niet uitgevoerd	9
Gedeeltelijk uitgevoerd	4
Onbekend	8
totaal	47

Uit onderstaande tabel blijkt dat het vooral de professionals zijn waardoor de afspraken niet zijn uitgevoerd.

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	1
vertrek hulpverlener jeugdzorg	4
niet meewerken professionals niet-jeugdzorg	4
totaal	9

Van de afspraken die gedeeltelijk zijn uitgevoerd kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken professional niet-jeugdzorg	1
diversen	1
onbekend	2
totaal	4

4.3.7 Financiën

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 30 afspraken die met verbetering van de financiële situatie te maken hebben. Bijna de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd. Bijna een kwart van de afspraken is niet of gedeeltelijk uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	13
Niet uitgevoerd	7
Gedeeltelijk uitgevoerd	1
Onbekend	9
totaal	30

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	1

gewijzigde omstandigheden	2
vertrek hulpverlener jeugdzorg	2
afgesproken tijdstip is nog niet aangebroken of situatie heeft zich niet voorgedaan	2
totaal	7

Een afspraak is gedeeltelijk uitgevoerd; het gaat hier om een aanvraag van een persoons gebonden budget waarover nog geen uitsluit is.

4.3.8 Werk

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 9 afspraken die met verbetering van de werksituatie te maken hebben. Ongeveer de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd, eenzelfde aantal is niet uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	4
Niet uitgevoerd	4
Gedeeltelijk uitgevoerd	0
Onbekend	1
totaal	9

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	3
gewijzigde omstandigheden	1
totaal	4

4.3.9 Justitie

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan slechts 3 afspraken die met justitie te maken hebben. Twee van deze afspraken zijn uitgevoerd en hebben ertoe geleid dat een PIJ-maatregel niet werd verlengd. Van 1 afspraak is niet bekend of die is uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	2
Niet uitgevoerd	0
Gedeeltelijk uitgevoerd	0
Onbekend	1
totaal	3

4.3.10 Diversen

In de 42 plannen waarvan follow-up gegevens bekend zijn staan 49 'diverse' afspraken. Ongeveer de helft van de afspraken is volgens plan uitgevoerd, een kwart is niet of deels uitgevoerd.

Mate van uitvoering:

	Aantal
Geheel uitgevoerd	24
Niet uitgevoerd	10
Gedeeltelijk uitgevoerd	2
Onbekend	13
totaal	49

Van de afspraken die niet zijn uitgevoerd, kwam dat door de volgende redenen:

	Aantal
niet meewerken familielid	2
niet meewerken professional jeugdzorg	1
afgesproken tijdstip is nog niet aangebroken of situatie heeft zich niet voorgedaan	5
diversen	1
onbekend	1
totaal	10

Bij een van de twee afspraken die deels zijn nagekomen wilde een familielid niet meewerken.

4.4 Evaluatie

Circa drie maanden na de Eigen-kracht conferentie, is in de helft van de zaken een evaluatie van het plan geweest. Dit is vrijwel even vaak gebeurd door familie en verwijzer samen als door de familieleden onderling.

door:	wel evaluatie	geen evaluatie	onbekend
familie/verwijzer samen	12	25	04
familie zonder verwijzer	11	20	10

Het is onduidelijk of en in hoeveel families er later dan drie maanden na de conferentie een evaluatie zal plaatsvinden. Meerdere Eigen-kracht coördinatoren hebben op het follow-up formulier geschreven dat er wel een datum vastgesteld is voor de evaluatie, maar dat die nog niet heeft plaatsgevonden. Ook wordt soms vermeld dat nog niemand het initiatief heeft genomen om de betrokkenen bij elkaar te roepen.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

5.1.1 Inleiding

Een Eigen-kracht conferentie is een voor Nederland nieuwe werkwijze om de familie en sociaal netwerk de verantwoordelijkheid te laten houden voor ingrijpende beslissingen bij problemen rond een kind. Eigen Kracht is een besluitvormingsmodel, geen hulpverlening. Het legt de verantwoordelijkheid voor het maken van een hulpplan niet bij professionals maar bij de direct betrokkenen: familie en sociaal netwerk. Nadat zij geïnformeerd zijn door professionals bespreekt de familie in beslotenheid wat er moet gebeuren om het kind te helpen. De familie legt dat vast in een plan, dat aan de verwijzer wordt aangeboden. De verwijzer accepteert het plan als het veilig is voor het kind en wettelijk toegestaan. Daarna werken familie en verwijzer samen aan de uitvoering van het plan, volgens de in het plan beschreven wijze.

Het onderzoek richt zich op de inhoud van de eerste 48 plannen die in Nederland door families zijn gemaakt tijdens een Eigen-kracht conferentie en de mate van uitvoering van de plannen na drie maanden. Het gaat om de plannen van de conferenties uit 2001 en 2002, de jaren waarin Eigen Kracht de eerste ervaringen opdeed met de invoering van Family Group Conferencing in Nederland.

Deze plannen zijn gemaakt voor kinderen die veelal verwezen zijn door de jeugdbescherming (56 %) of een andere afdeling van bureau Jeugdzorg (25 %). In de meeste gevallen moest er een plan komen over de opvoeding en/of woonplek van het kind. Van bijna 60 % van de kinderen is minimaal één van de ouders niet in Nederland geboren.

5.1.2 Conclusies over de plannen

Het onderzoek geeft een representatief beeld van de plannen die families en netwerk in Eigen-kracht conferenties gemaakt hebben. Alle in de onderzoeksperiode gemaakte plannen, in totaal 48, zijn bij het onderzoek betrokken. Er heeft geen selectie plaatsgevonden.

De plannen van families zijn niet gestandaardiseerd. Zij zijn qua vorm, lengte en inhoud zeer divers. De meeste plannen zijn concreet en gedetailleerd. Er staat in beschreven wat er voor wie nodig is, van wie hulp en steun nodig is, wat kind en ouders zelf doen, wie wat doet en wanneer. Gemiddeld bevat een plan 17,8 afspraken.

De plannen zijn bedacht en opgesteld door familie en netwerk van het kind/de kinderen waarover zorgen bestaan. Zij zijn dus op een andere wijze tot stand gekomen dan gebruikelijk is in de huidige jeugdzorg, waar professionals de planvorming domineren. Desalniettemin is de kwaliteit van de plannen dusdanig dat de betrokken professionals (verwijzers) de plannen als veilig voor het kind beoordelen. Dat blijkt uit het feit dat de plannen door de verwijzers zijn geaccepteerd. Alle plannen werden door hen aangemerkt als adequaat (antwoord op de gestelde vraag), veilig en wettig.

Van het grootste deel van de afspraken die de families maken, is het de bedoeling dat de afspraken onmiddellijk of binnen drie maanden na de Eigen-kracht conferentie ingaan. Dit

wil echter niet zeggen dat er voornamelijk korte termijn afspraken worden gemaakt. Het overgrote deel van de afspraken heeft namelijk een permanent karakter en strekt zich uit over een langere periode.

Bij het grootste deel van de onderzochte Eigen-kracht conferenties gaat het om zorgvragen rond opvoeding en wonen: Hoe kan het kind veilig opgroeien? Waar moet het kind wonen? Dit is terug te zien in de door de familie gemaakte plannen en afspraken. Ook daarvan gaat het grootste deel over de leefgebieden wonen en opvoeding.

De familie focust niet op één of twee aspecten van het leven van het kind, maar gaat uit van het totaalbeeld. De afspraken in de plannen gaan gemiddeld over vier leefgebieden. De meeste afspraken zijn gericht op het verbeteren van de opvoedings- en de woonsituatie. Ook veel afspraken worden gemaakt over de contacten met familie en sociaal netwerk, onderwijs en vrije tijdbesteding. Daarnaast komen afspraken voor over gezondheid, financiën en werk.

In de plannen van de families staat de situatie van het kind centraal. Meer dan vier op de vijf afspraken gaan over de situatie van het kind. Het zijn afspraken die alleen het kind betreffen (56 %) of kind en ouders samen (29 %). De andere afspraken zijn gericht op de situatie van de ouders of van anderen, zoals bijvoorbeeld pleegouders. Veelal is er wel een link met de situatie van het kind. Het gaat dan om het verbeteren van de situatie van ouders of anderen teneinde het kind daar in een later stadium van te laten profiteren. De insteek van de Eigen-kracht conferentie is weliswaar het kind, maar de hulp en steun die familieleden bieden richt zich niet sec op het kind. Opvoeders en de context van het gezin worden hierbij betrokken. Ook hier is te zien dat de meeste families het totaalbeeld als uitgangspunt nemen voor de oplossingen die zij bedenken.

Bij de uitvoering van een afspraak zijn gemiddeld twee personen nodig. De familie kent zichzelf een grote rol toe bij de uitvoering van de plannen¹⁷. Bij vier op de tien afspraken zijn het de ouders en kinderen die in actie komen, eveneens bij vier op de tien afspraken tekenen andere familieleden en netwerk voor de uitvoering. Dat betekent dat zo'n 80 procent van de afspraken door familie en netwerk zelf worden uitgevoerd. Bij iets minder dan 20 procent is hulp of steun nodig van professionals, al dan niet uit de jeugdzorg.

De familie en het netwerk is vooral actief als het gaat om afspraken rond contacten in het sociaal netwerk, opvoeding, wonen, vrije tijd en onderwijs. Grootouders, ooms en tantes willen zich bijvoorbeeld inzetten om de contacten tussen kind en ouders of kind en andere familieleden te behouden of te verbeteren, bieden ouders opvoedingssteun aan, zijn bereid kinderen al dan niet tijdelijk in huis te nemen, willen samen dingen met de kinderen doen in de vrije tijd en bieden aan te helpen met huiswerk of gaan met de ouders mee naar een gesprek op school.

Diensten van professionals uit de jeugdzorg worden het meest gevraagd als het om het verbeteren van de woon- en opvoedingssituatie gaat. Het meeste van deze hulp wordt gevraagd aan de verwijzende instelling of een voorziening voor pleegzorg. Het gaat dan

¹⁷ Zie bijlage 6.

bijvoorbeeld om het formaliseren van de -al dan niet nieuwe- verblijfplaats van het kind, het zoeken en begeleiden van een pleeggezin, hulp bij het verkrijgen van een ander huis, geven van opvoedingsadviezen en het regelen van thuishulp.

Diensten van professionals uit een andere sector dan de jeugdzorg worden het meest gevraagd als het om het verbeteren van de onderwijs-, gezondheids-, woon- of opvoedingssituatie gaat. Deze hulp wordt gevraagd aan scholen, instellingen die psychologische en psychiatrische hulp geven, verslavingszorg, woningbouwverenigingen en thuiszorg.

De familie ziet de Eigen-kracht conferentie niet als een eenmalige actie. Men wil samen verantwoordelijk blijven voor de uitvoering van het plan. In vijftientig procent van de plannen is een afspraak over een evaluatie-moment opgenomen. Meer dan de helft wil met de verwijzer evalueren, eenderde alleen met de familie.

Men staat minder stil bij situaties die mogelijk tegenvallen of anders lopen dan verwacht. Slechts een kwart van de plannen bevat een 'noodclausule' waarin beschreven is wat men doet als de uitvoering van het plan gevaar loopt doordat er onverhoopt zaken anders gaan dan tijdens de Eigen-kracht conferentie verwacht werd.

Op het leefgebied 'wonen' is er een trend waarneembaar van het gebruik van goedkopere en minder ingrijpende zorg. Of dit voor meerdere leefgebieden geldt, is niet onderzocht. Iets meer dan de helft van de kinderen verandert door het plan van de familie niet van verblijfplaats. Het merendeel van de kinderen die wel van verblijfplaats veranderen, gaat naar een minder intensieve hulpverleningsvariant of terug naar de ouders. Ook gaan kinderen vaker naar netwerkpleeggezinnen dan naar bestandspleeggezinnen.

5.1.3 Conclusies over de uitvoering van de plannen

Onderzocht is in hoeverre de afspraken van de familieleden worden uitgevoerd. Doet men wat men heeft beloofd? Is de benodigde hulp beschikbaar? Van bijna 90 % van de 48 onderzochte plannen, zijn de follow-up gegevens na drie maanden na de Eigen-kracht conferentie onderzocht.

Bij het verzamelen van de follow-up gegevens is gemiddeld met 3,6 personen per plan gesproken, zowel verwijzers als familieleden. Onder hen relatief weinig kinderen. Familie en verwijzer spreken elkaar niet tegen als het gaat om de mate van uitvoering van het plan en de redenen waarom een afspraak soms (nog) niet is uitgevoerd.

Op grond van het bovenstaande mag geconcludeerd worden dat de resultaten van het onderzoek een representatief beeld geven.

Na drie maanden wordt aan de uitvoering van het merendeel van de plannen gewerkt. Tien plannen (24 %) zijn al geheel uitgevoerd, drie geheel niet (7 %), de rest deels. Als we niet het totale plan, maar de afspraken *in* de plannen als uitgangspunt nemen, blijkt ook dan dat er meer wel dan niet is uitgevoerd. Afspraken over de vrije tijdsbesteding zijn het meest uitgevoerd (twee op de drie), daarna de afspraken over opvoeding, contacten in het sociaal netwerk en gezondheid. Minder vaak (circa de helft) zijn afspraken op het gebied van onderwijs, financiën en werk uitgevoerd.

In de plannen waarvan de follow-up gegevens bekend zijn, staan 753 afspraken. Hiervan

is het grootste deel uitgevoerd (55 %). Er zijn 213 afspraken niet of ten dele uitgevoerd. Dat is 28 %. De oorzaken zijn verschillend. Bij iets meer dan een kwart is er een aan de familie gerelateerde reden (te hoog gegrepen of niet nakomen van afspraak). Bij iets minder dan een kwart is de reden gerelateerd aan professionals (vertrek van hulpverleners, niet meewerken professional). In 16 % is de afspraak niet nagekomen omdat de situatie waarover de afspraak ging zich niet of nog niet heeft voorgedaan, in 13 % zijn de omstandigheden sterk gewijzigd waardoor de uitvoering van de afspraak niet meer relevant of mogelijk was en bij 7 % lopen er nog procedures om de gevraagde hulp te krijgen.

Er is niet onderzocht hoeveel en welke personen er bij de niet of deels uitgevoerde afspraken betrokken waren. Toch valt er in grote lijnen wel een en ander te zeggen over de wijze waarop familieleden en professionals met de gemaakte afspraken zijn omgegaan. Bij het totaal aan gemaakte afspraken werd zo'n tachtig procent voor rekening genomen van de familie en leden van het netwerk. Bij het uitvoeren van de afspraken waren 1717 personen betrokkenen: 313 professionals, 1373 door familie en netwerk. Als we die aantallen in verband brengen met de niet of ten dele uitgevoerde afspraken, blijkt dat van de 213 niet nagekomen afspraken er 56 niet door de familie zijn nagekomen en 48 niet door de professionals. Op basis hiervan is te concluderen dat het aantal door de familie uitgevoerde afspraken niet alleen absoluut maar ook relatief hoger is dan dat van de professionals.

Opvallend is dat circa een op de tien van de niet nagekomen afspraken door professionals in de jeugdzorg, te maken heeft met het vertrek van de hulpverlener (veelal de verwijzer) die bij de Eigen-kracht conferentie betrokken was. Dit kan er op wijzen dat, zoals vaker bij de invoering van nieuwe modellen het geval is, de invoering van de Eigen-kracht conferentie nog teveel afhangt van de inzet en het enthousiasme van de individuele hulpverlener en nog geen gemeengoed is.

Eigen-kracht conferenties zijn blijkbaar nog onvoldoende onderdeel van het integrale aanbod van de organisaties.

Vijfentachtig procent van de plannen bevatte afspraken over het evalueren van de plannen. Na drie maanden heeft die evaluatie in de helft van de zaken plaatsgevonden. Te verwachten is dat een deel van de goede evaluatie-voornemens nog uitgevoerd zal worden, aangezien er een datum voor een evaluatie-bijeenkomst gepland is. Bij een deel is dat niet waarschijnlijk omdat niet duidelijk is afgesproken wie het initiatief zou nemen en men op elkaar lijkt te wachten.

5.2 Aanbevelingen

Aanbevelingen voor onderzoek

Aangezien er nog weinig onderzoek naar Eigen Kracht gedaan is, verdient het aanbeveling om onderzoek te doen naar:

- de effecten van de Eigen-kracht conferenties op korte en langere termijn op de

- situatie van het kind en de samenwerking tussen families en hulpverlening;
- de beleving van ouders en andere leden van familie en netwerk met betrekking tot de Eigen-kracht conferentie, de uitvoering van het plan en de samenwerking met hulpverleners;
- de kosten van de in de plannen gevraagde zorg, in vergelijking met door professionals opgestelde plannen;
- de inhoud van de plannen en de mate van uitvoering over enkele jaren, als de implementatie van Eigen Kracht verder gevorderd is;
- deelonderzoeken te doen, bijvoorbeeld naar de inhoud van de plannen, de mate van uitvoering en de op te lossen knelpunten in een bepaald gebied teneinde meer zicht te krijgen op resultaten per provincie of regio.

Aanbevelingen voor Eigen Kracht

Het standaard vragen aan de familie of zij in het plan een of meerdere contactpersonen willen opnemen die geïnformeerd of geraadpleegd worden indien er zaken anders lopen dan voorzien in de uitvoering van de afspraken.

Het standaard vragen aan de familie of zij in het plan willen opnemen welke persoon het initiatief zal nemen om concreet af te spreken waar en wanneer familieleden en/of verwijzer bij elkaar te komen voor het evalueren van het plan.

Als de Eigen-kracht coördinator na drie maanden contact opneemt om te informeren naar de uitvoering van het plan (follow-up), dient -mits dit mogelijk is gezien de leeftijd van het kind- vaker ook met het kind zelf gesproken te worden.

Verbetering van de voorlichting aan verwijzers en/of andere hulpverleners over wat er van hen verwacht wordt na de Eigen-kracht conferentie en hoe zij kunnen handelen als zich eventueel knelpunten voordoen.

Aanbevelingen voor uitvoerders van professionele zorg

Meer initiatief vanuit van hulpverleners in het zoeken van samenwerking met leden uit familie en netwerk. Dit is zinvol tijdens de uitvoering van het plan na een Eigen-kracht conferentie, maar ook in zaken waarin geen Eigen-kracht conferentie is of wordt gehouden.

Betere overdracht met betrekking tot de werkwijze van Eigen-kracht en de gemaakte afspraken in het plan, als een hulpverlener een zaak waarin een Eigen-kracht conferentie is gehouden overdraagt aan een collega of opvolger. Organisaties die met Eigen-kracht conferenties werken dienen ervoor te zorgen dat de overdracht beter verloopt zodat de familie niet afhankelijk is van 'een nieuwe die van niets weet!'.

Als de uitvoering van het plan stagneert, er belangrijke afspraken niet gehouden worden of de omstandigheden sterk wijzigen, is het zaak de familie wederom bij elkaar te roepen voor de bijstelling van het plan. Bijvoorbeeld in de vorm van een evaluatie-bijeenkomst of een tweede Eigen-kracht conferentie. Van belang is dat de hulpverlener de familie blijft betrekken, activeren en serieus nemen.

Aanbevelingen voor beleidsmakers

In de jeugdzorg is discussie gaande over de instelling van een gezinscoach. Bij deze discussie dient betrokken te worden dat de gezinscoach een lid van de familie of netwerk zou kunnen zijn en vanuit welke positie de gezinscoach de familie kan helpen met het verkrijgen van de benodigde hulp van verschillende organisaties.

Meer intersectorale samenwerking; meer samenwerking en betere afstemming tussen instellingen op het gebied van de jeugdzorg en organisaties in andere sectoren. Om de familie de hulp te kunnen leveren die nodig is, is het met name van belang dat er goed wordt samengewerkt op het gebied van wonen, onderwijs, vrije tijd, gezondheid en financiën. Te denken is aan (bij voorkeur bindende) samenwerkingsafspraken over het leveren van benodigde zorg door woningbouwverenigingen, scholen, thuishulp en instellingen die psychologische of psychiatrische hulp geven.

Statusverhoging van de plannen, zodat familieleden recht krijgen op de noodzakelijke en door hen gewenste zorg. Dit recht kan opgenomen worden in de wet, provinciaal beleid en beleid van instellingen.

Literatuurlijst

Achtergrondinformatie Eigen Kracht. Familie beslist zelf over hulpverlening. (2002) Folder Eigen Kracht Centrale.

Baartman, H. (1991) *Praktisch-pedagogische thuishulp in bewerkelijke gezinnen*. Houten: Bohn Stafleu VanLoghum.

Baartman, H.E.M. (2002) *Wie maakt de dienst uit.* (Waterinklezing). Amsterdam: Vrije Universiteit

Beek, F. van (2002). *Eigen-kracht conferenties 2001. Verslag van de gegevens uit de registratie.* Voorhout: WESP.

Beek, van F. (2002a). 'Gewoon vragen wat er is en wat ze voor je kunnen doen.' *Vraaggericht werken volgens jongeren en ouders; trends in kinder en ouder kwaliteitscriteria.* Deelrapport 1 van de LPJ Monitor 2002. Den Haag/Voorhout: LPJ/WESP

Beek, F. van (2003). *Eigen Kracht conferenties. De eerste ervaringen in Nederland.* (Deelrapport 1) Voorhout: WESP.

Dogan, G, Dijke, A. van, Terpstra, L. (2000). *Wie zijn er 'moeilijk bereikbaar'? Aanknopingspunten voor ondersteuning en begeleiding van 'moeilijk bereikbare' gezinnen en jongeren.* Utrecht: NIZW.

Een wijkgerichte samenwerking voor de aanpak van meervoudige problematiek in buurten. Notitie van de wijknetwerken in Deze Oost, Deze West, Holtenbroek, Kamperpoort en Indische buurt. Zwolle (1998): Maatschappelijke dienstverlening de Kern, Politie IJsselland, Stad en Welzijn.

Eigen Kracht is de kern. Informatie voor organisaties. (Folder) Voorhout: Eigen Kracht Centrale.

Eigen-kracht coördinator. Iets voor u? (Folder) Voorhout: Eigen Kracht Centrale.

Handboek voor Eigen-kracht conferentie coördinatoren (2002). Voorhout: OKS/WESP.

Joanknecht, L. (1998). *De familiekring: een sluitend plan.* In: Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg 6, pagina's 10-16.

Joanknecht, L. (2003). *Wettelijke positie cliënt cruciaal voor toekomst jeugdzorg. Recht van burgers hoort in Wet op de jeugdzorg.* In: Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg 3, pagina's 132-139

Juryrapport Simon Slootenprijs (2002). Utrecht: Vedio/Raad voor de Kinderbescherming

Kok, H. (2002a). *Het indicatiebesluit: een illusie?* In: Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg 5.

Kok, H. (2002b). *De nieuwe wet heeft een houdbaarheidsdatum.* In: Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg 6, pagina's 285-289

Notitie 'Met recht vraaggestuurd' (2003). Voorhout: Eigen-kracht Centrale.

Mehlkopf, P. (2002). *Wet op de jeugdzorg is slechts overgangswet.* In: Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg 6, pgs 278-284

Pagée, R. van (2001). *De Eigen-kracht conferentie. De shift van hulpverlening naar dienstverlening.* In: Nederlands Tijdschrift Jeugdzorg 3, pagina's 154-162.

Pagée, R. van (redactie) (2003). *Eigen Kracht. Family Group Conference in Nederland. Van model naar invoering.* Amsterdam: SWP

Portengen, R. (2002) *Dichter bij huis. Netwerkleegzorg in Nederland.* Utrecht: NIZW/Trillium

Projectvoorstel Eigen-kracht conferentie. Familie beslist zelf over hulpverlening. (2000) Voorhout: WESP/OKS.

Randgroepjongeren uit de marge: een knelpuntenanalyse van vijf voor randgroep-jongeren relevante beleidsterreinen (1986). Den Haag: VNG.

Slot, N.W. e.a. (2002). *909 zorgen. Een onderzoek naar de doelmatigheid van de onderzochtelling.* Amsterdam: VU.

Yperen, T. van (2003). *Het indicatie-besluit: aanpakken of verhullen?* In: Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg 1, pagina's 16-21.